

TALLINNA ÜLIKOOL
Ühiskonnateaduste instituut
Riigiteaduste bakalaureuseõppekava

Greete Maasikas

**MITMETASANDILISE VALITSETUSE RAKENDAMINE ROHEVALLA
OMAVALITSUSMUDELI LOOMISEL LÄÄNE-HARJU VALLA NÄITEL**

Bakalaureusetöö (12 EAP)

Juhendaja: Sulev Lääne, lektor

Tallinn 2022

Mina, Greete Maasikas

1. olen koostanud bakalaureusetöö iseseisvalt. Teiste autorite uurimistööd, olulised seisukohad kirjandusest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

2. annan Tallinna Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Mitmetasandilise valitsetuse rakendamine rohevalla omavalitsusmudeli loomisel Lääne-Harju valla näitel“,

mille juhendaja on Sulev Lääne,

2.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu repositooriumis alates lõputöö positiivsele tulemusele hindamisest kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu repositooriumis alates lõputöö positiivsele tulemusele hindamisest kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. olen teadlik, et punktis 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitset reguleerivatest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

5. lõputöö sisuosa mahu ületamine on tingitud empiirilise analüüsi pikkusest intervjuude vastuste pikkuse ja kirjeldavate tabelite/jooniste kasutamise tõttu ning on kooskõlastatud juhendajaga.

Töö autor: _____

(digitaalne) allkiri, kuupäev

Töö on kaitsmisele lubatud.

Juhendaja: (Sulev Lääne. MA) _____

(digitaalne) allkiri, kuupäev

LÜHIÜLEVAADE

Bakalaureusetöö keskendub Lääne-Harju valla kogemusele keskkonnapoliitika läbiviimisel, mis on otseselt seotud rohepöörde elluviimisega. Eesmärgiks on analüüsida, milline on valla poolt rohevalla raames suuremaks eesmärgiks seatud inimsõbraliku, säästliku ja nutika korraldusega omavalitsusmudel, kas ja kuidas saaksid antud mudelit kasutada ka teised kohalikud omavalitsused ning kuidas antud poliitika realiseerimisel mitmetasandilise valitsetuse kontseptsioon toimib.

Esmalt tuuakse sissejuhatuses välja uurimistöö probleem, eesmärk ja uurimisküsimused. Töö teoreetilises osas käsitletakse mitmetasandilist valitsetust, kohaliku omavalitsuse korraldust, kohaliku omavalitsuse autonoomiat, alt üles ning ülalt alla poliitika rakendamise protsessi ning rohepöördega seonduvat problemaatikat ja alusdokumente. Seejärel kirjeldatakse metoodikas andmete kogumise- ja analüüsi meetodeid ning valimit.

Järgnevalt on empiirilise osa alguses ülevaade rohepöörde taustmaterjalist Eestis. Ühtlasi tehakse ülevaade Lääne-Harju valla taustast ning rohevalla kujunemise kohta.

Empiirilises osas selgitatakse välja, milline on valla esindajate nägemus inimsõbraliku, säästliku ja nutika omavalitsusmudeli loomisest ning kas ja kuidas antud mudelit saaksid ka teised kohalikud omavalitsused rakendada. Samuti analüüsitakse, kuidas toimib mitmetasandiline valitsetus rohevalla näitel erinevate osapoolte vahel.

Töö tulemustest selgub, et valla poolt eesmärgiks seatud mudel oleks sarnane täna toimivale süsteemile. Mudeli erilisus seisneb kogukonnapoolse sisendi laiapõhjalisemas kaasamises kohaliku omavalitsuse teenuste kujundamises. Nutikus väljendub selles, et ollakse avatud innovatsioonile ja katsetustele. Mudeli kohaselt peaksid valla jaoks seadusest tulenevad kohustuslikud ülesanded olema täidetud võimalikult säästval viisil - alates keskkonnasõbralikest hangetest kuni ühistranspordi korraldamises vajaduspõhise takso kasutamiseni. Lääne-Harju rohevalla puhul toimib mitmetasandilise valitsetuse II tüüp, kus toimijate vastastikuse mõju tõttu on võimuvahekordade piirid hägused ning moodustunud on laiapõhjaline koostöövõrgustik. Igal kaasatud osapoolel on oluline roll rohevalla edukal toimimisel.

ABSTRACT

The bachelor's thesis focuses on the experience of Lääne-Harju municipality in implementing environmental policy, which is directly related to the implementation of the green turn. The aim is to find out what is the purpose of the human-friendly, sustainable and smart local government model, that has been set as a major goal by Lääne-Harju municipality within the framework of the green municipality, and also how the concept of multi-level governance works in the implementation of this policy.

First, the introduction outlines the problem, purpose, and research questions of the thesis. The theoretical part of the dissertation material gives an overview of multi-level governance, the organization of local governments, local autonomy, bottom-up and top-down policy implementation process and also issues and background documents related to the green turn. The next part then describes the data collection and analysis methods and the sample.

In the empirical part, it is found out what the vision of the local government model is about and what do human-friendly, sustainability and smartness mean and also whether this model could be applied by other local governments as well. It also provides an answer to the research question on how multi-level governance works on the example of green municipality between different actors.

The results of the work show that the model set by the municipality would be similar to the model operating today. The special feature of the model is the wider involvement of community input in designing local government services. Smartness means being open to innovation and experimentation. According to the model, the statutory tasks for the municipality should be performed in the most sustainable way possible - from environmentally friendly procurement to the use of a needs-based taxi in the organization of public transport. In the case of Lääne-Harju green municipality, type II of multi-level government operates, where due to the mutual influence of the actors the boundaries of power relations are blurred and a wide-ranging cooperation network has been formed. Each of the actors involved has an important role to play in the success of the green municipality.

SISUKORD

LÜHIÜLEVAADE	3
ABSTRACT.....	4
SISSEJUHATUS	6
1. TEOREETILINE LÄHENEMINE	8
1.1 Mitmetasandiline valitsetus.....	8
1.2 Alt üles ja ülalt alla poliitikate rakendamine.....	11
1.3 Kohaliku omavalitsuse korraldus ja autonoomia printsiip.....	13
1.4 Rohepööre kui nurjatu probleem.....	16
2. METOODIKA	19
2.1 Valim.....	19
2.2 Andmekogumis- ja analüüsimeetodid.....	20
3. EMPIIRILINE OSA.....	21
3.1 Rohepööre Eestis.....	21
3.2 Lääne-Harju valla taust	22
3.3 Lääne-Harju rohevalla lühikirjeldus.....	22
3.4 Rohevalla idee sünnist ja arengust	24
3.5 Uurimisküsimus 1: mida kujutab endast Lääne-Harju valla poolt eesmärgiks seatud inimsõbraliku, säästliku ja nutika elukorraldusega omavalitsuse mudel? Kas ja kuidas saaksid sama mudelit kasutada ka teised kohalikud omavalitsused?.....	25
3.6 Uurimisküsimus 2: kas ja kuidas on rohevalla kujunemisel rakendatud mitmetasandilise valitsetuse kontseptsioon ning kuidas Euroopa Liit, erinevad riiklikud ja mitteriiklikud toimijad panustavad rohevalla idee kujunemisse?	31
3.6.1 Keskvalitsuse roll ja koostöö.....	31
3.6.2 Lääne-Harju valla roll.....	34
3.6.3 Kogukonna roll ja koostöö	35
3.6.4 Ettevõtluskeskkonna roll ja koostöö.....	38
3.6.5 Koostöövõrgustike roll ja koostöö.....	43
KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED.....	48
UURIMISTÖÖ VÄÄRTUS, PIIRANGUD JA EDASIARENDUSED	52
KASUTATUD KIRJANDUS.....	54

SISSEJUHATUS

Viimastel aastatel on meedias ja laiemalt ühiskonnas üha enam levinud paljudele kohati arusaamatu termin rohepööre. Keskkonnaprobleemide ja kliimasoojenemisest tingitud murekohtadega on hakatud aktiivsemalt tegelema just viimasel aastakümnel. Massiivne tööstus, maailma elanikkonna halastamatult kiire kasv ja sellega kaasnev suurenenud tarbimine on riigijuhid ning eksperdid pannud pead vaevama, kuidas antud probleemidega toime tulla viisil, et säiliks täisväärtuslik looduskeskkond, inimeste heaolu ei kannataks ning majandusmudel oleks säästlik ja jätkusuutlik. Rohepööre hõlmab endas tohtul määral erinevaid arengukavasid ja eesmärke ning nende saavutamiseks vajalik reeglistik on kohati segadust tekitav. Tegemist on väga mastaapse tulevikuplaaniga, mille spetsiifiliste valdkondade osas ei saa saajaprotsendilisel kindel olla, mis edasi saab. Rohepöörde suurusjärku on võrreldud Eesti jaoks kui Euroopa Liitu (EL) astumisega (Vainik, 2021).

Eesti ELi liikmesriigina osaleb liidu poliitilise suuna ja prioriteetide täideviimises. 2019. aasta 20. juunil vastu võetud nelja strateegilise valdkonna eesmärgid on aluseks järgmise viie aasta tegemisteks, millest üks on kliimanetraalsuse, rohelise, õiglase ja sotsiaalse Euroopa rajamine. (Sootla, Kalev & Kattai, 2021).

Riikide tegutsemine pole kohati näidanud soovitud tulemusi ning tõstatatud eesmärke. Sellest tingituna tuleb olukorraga kiiremini tegutsemiseks leida alternatiive ning teistsugust lähenemisviisi. Tulenevalt probleemi olulisusest ning lähtudes subsidiaarsuse põhimõttest on mitmed kohalikud omavalitsused võtnud rohepöörde oluliseks tegevusvaldkonnaks. Loode-Eesti rannikul asuv Lääne-Harju vald on initsiatiivi haaranud ja hakanud ise aktiivsemalt tegelema oma elanike teadlikkuse tõstmisega säästva ja jätkusuutliku eluviisi osas. Vald on võtnud omale ambitsioonika eesmärgi olla Eesti esimene pilootroheline vald ning nimetab end juba rohevallaks. Lääne-Harju valla rohetemaatika võimendamise on üheks näiteks alt-üles poliitikakujundamise mudeli realiseerumisel ning erinevate riiklike ja mitteriiklike toimijate omavahelisel koostööl.

Uurimisprobleemist lähtuvalt on töö eesmärgiks analüüsida, kas ja kuidas toimib mitmetasandilise valitsetuse kontseptsioon Lääne-Harju valla rohevallaks kujunemisel ning kuidas erinevad osapooled valdkonna edendamisse tegelikult panustavad. Samuti püütakse välja selgitada, milline on valla eesmärgiks seatud inimsõbraliku, säästliku ja nutika elukorraldusega omavalitsuse mudel ning kas ja kuidas antud mudelit saaksid rakendada ka teised omavalitsused.

Eesmärgist tulenevalt on töö uurimisküsimused järgmised:

1. Mida kujutab endast Lääne-Harju rohevalla eesmärgiks seatud inimsõbraliku, säästliku ja nutika elukorraldusega omavalitsusmudel. Kas ja kuidas antud mudelit saaksid rakendada ka teised kohalikud omavalitsused?
2. Kas ja kuidas on rohevalla kujunemisel rakendatud mitmetasandilise valitsetuse kontseptsioon ning kuidas Euroopa Liit, erinevad riiklikud ja mitteriiklikud toimijad panustavad rohevalla idee kujunemisse?

1. TEOREETILINE LÄHENEMINE

1.1 Mitmetasandiline valitsetus

Mitmetasandilise valitsetuse kontseptsiooni arendasid välja 1990ndate alguses politoloogid Liesbet Hooghe ja Gary Marks (Bache & Flinders, 2004; Piattoni, 2009).

Mitmetasandilise valitsetuse kontseptsiooni on erinevate aspektide alt kirjeldanud ja laiendanud mitmed teoreetikud. Seda on enim seostatud just ELi poliitika kujundamise protsessidega ELi institutsioonide ja liikmesriikide erinevate tasandite vahel. See keskendub avalike ülesannete optimaalse korralduse väljaarendamisele. (Kalev, 2008). Küll aga saab autori arvates antud kontseptsiooni lahti mõtestada ka riigikeskselt erinevate tasandite ja toimijatega.

Mitmetasandilise valitsetuse kontseptsioon aitab näiteks mõista, kuidas ELi poliitika kujundamine praktikas toimib. Kuna ELi poliitika tegevuse keerukuse tagab selle laiahaardelisus institutsionaalses võtmes, annab mitmetasandiline valitsetus arusaama pluralistlikust ja hajutatud poliitika kujundamise protsessist (Stephenson, 2013).

Erinevad liidusisesed struktuurifondide reformid panid suurema rõhuasetuse partnerlusele ja koordineerimisele. Samuti tõi ELi ühtse turu loomine kaasa huvirühmade mobilisatsiooni ning subsidiaarsuse kontseptsiooni sünni, mille puhul poliitilised tegevused võiksid toimuda kodanikele võimalikult madalal ehk kohalikul tasandil. (Ibid). Marks (1993) pakkus välja riiklike otsustustasandite kasvava tähtsuse ja nende seoseid teiste tasanditega arvestades välja mitmetasandilise valitsetuse, mis on pidevate läbirääkimiste süsteem mitmel territoriaalsel tasandil - riigiülene, riiklik, piirkondlik ja kohalik. Kõigi nende osapoolte olemasolu nõuab kaasamist ja vastastikust sõltuvust tegevuste põimumise kaudu (Stephenson, 2013). Seega võib öelda, et mitmetasandiline valitsetus on identiteedipoliitikast ja funktsionaalsest jaotussurve ajendatud süsteem, kus kogukonna ja omavalitsuse väljendatud avalik arvamus, mis on mobiliseeritud erakondade poolt, on jurisdiktsiooni kujundamise keskmes (Hooghe & Marks, 2009). Mitmetasandilise valitsetuse kasutuselevõtt tähendas volituste hajutamist ning ümberjagamist erinevate poliitika kujundamise tasandite ja institutsioonide vahel, sealhulgas avaliku- ja erasektori rollide jaotamist (Stephenson, 2013).

Hooghe ja Marksi (2020) postfunktsionalistliku teooria kohaselt on mitmetasandilisel valitsetusel mitu olulist blokki. Mitmetasandilise valitsetuse keskmes on koostöö, et pakkuda

laialdasi kasutegureid kogu ühiskonnale. Antud valitsemise tõhusus sõltub aga osalejate sotsiaalsest valmidusest ning samuti kogukonnasisestest konfliktidest, mis omakorda takistavad või soodustavad mitmetasandilist valitsetust. Samuti tugineb mitmetasandiline valitsetus tihti *ad hoc* võrgustike loomisele, mis võivad hõlmata seaduslikult moodustatud arutluskogusid. Riigitsentristide kahetasandiliste eelduste asemel seavad mitmetasandilise valitsetuse teoreetikud välja kõikehõlmavate ja mitmetasandiliste poliitikavõrgustike komplekti. (Piattoni, 2009).

Mõistagi ei ole mitmetasandiline valitsetus ainus mõiste, mis püüab selgitada keskvalitsuse võimu hajumist nii vertikaalselt, teistel territoriaalsetel tasanditel tegutsejatele kui ka horisontaalselt valitsusvälistele osalejatele. Polütsentriline valitsemine, mitmeperspektiiviline valitsemine, FOCJ (funktsionaalsed, kattuvad, konkureerivad jurisdiktsioonid) ja ka koosvalitsemine sarnanevad mitmetasandilise valitsetusega, kuigi neil on erinevaid aspekte. (Bache & Flinders, 2004).

Mitmetasandilise valitsetuse puhul eristatakse kahte tüüpi lähenemist, mis aitab lahti mõtestada ka erinevate teoreetikute lähenemist kontseptsioonile. Tüübid on ajendatud vertikaalse ja horisontaalse mõõde olemasolu tõttu valitsemise aspektis. Joonisel 1 on ära toodud autori kohandustega poliitiku Jänicke (2015) tabeli põhjal erinevad võimalikud horisontaalselt ja vertikaalselt toimuvad valitsemis- ja koostöövahekorrad erinevate tasandite vahel.

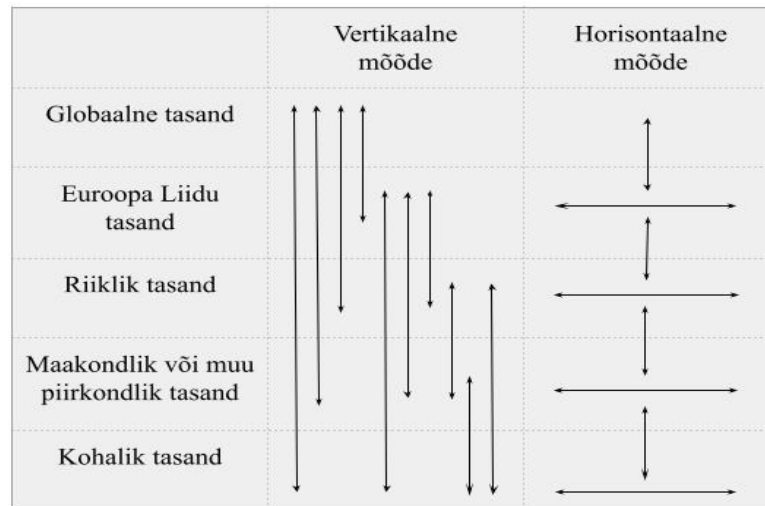
Esimene tüüp kujutab endast selge struktuuri ja vertikaalse hierarhiaga valitsemist, kus otsustusõigus on piiratud arvul institutsioonidel ning see koosneb üldotstarbelistest jurisdiktsioonidest (Saito-Jensen, 2015; Stubbs, 2005).

Teist tüüpi mitmetasandiline valitsetus sarnaneb enim polütsentrilise valitsemise kontseptsiooniga. Teise tüübi tuumikuks on see, et esimese tüübi selge hierarhilise võimu vahekordade asemel on erinevate institutsioonide ja muude osalejate vastastikuse mõju tõttu selged hierarhilised vahekorrad hägused või suisa olematud. (Saito-Jensen, 2015). Selles tüübis on jurisdiktsioonid paljuski kattuvad ja paindlikud (Bache & Flinders, 2004). Bache ja Flindersi sõnul tekivad keerulised kattuvad võrgustikud, kus riigi ja riigivälised toimijad teevad koostööd ja tihti ei nõustu kindlate osapoolte otsustega.

Nendest kahest tüübist ajendatuna võib mitmetasandilist valitsetust vaadelda kui vertikaalse ja horisontaalse poliitikakujundamisena, kus võimuvahekorrad on erinevad ja teatud juhtudel kattuvad. Tüpoloogia pakub vastandlikke nägemusi selle kohta, kuidas mitmetasandiline

valitsetus peaks olema korraldatud, kuid järeldus on kohati kahemõtteline, sest antud kaks tüüpi on justkui üksteist täiendavad ehk ei välista teineteise olemasolu (Stubbs, 2005).

Joonis 1. Mitmetasandilise valitsetuse võimalikud valitsemis- ja koostöövariandid erinevate tasandite vahel.

Allikas: Jänicke, 2015. Autori kohandatud

Mitmetasandilise valitsetuse teooria kohaselt ei pruugi riigid enam olla poliitikakujundamise kesksed osalejad, vaid jagavad valitsusvõimu erinevatele tasanditele, mille tulemusena riigi roll muutub (Bache & Flinders, 2004). Otsustusõigus kandub mitmes suunas - üles, alla, külgedele. Ühelt poolt on sellest tulenevad probleemid seotud riikide vähenenud suutlikkusega olukorda hallata ja järelevalvet teostada. Teisalt võimaldab see riikidel vastutust ära anda teistele valitsustasanditele ning keskenduda rohkem muudele teemadele, mis aktuaalsed on. (Saito-Jensen, 2015). Mitmetasandilise valitsetuse kontseptsioon on leidnud negatiivset vastukaja just erinevate väljakutsete osas, mida antud süsteem esile võib tuua. Kuna mitmetasandiline viitab erinevate tasandite olemasolule ja sellel on horisontaalne mõõde mitteriiklike toimijatega koostöös, on tähtis neid valitsustasandeid ühtlustada, et võimaldada kollektiivsete eesmärkide määratlemist (Ibid). Samuti on kritiseeritud, et mitmetasandilisel valitsetusel puudub selge kontseptuaalne analüüs, kui ka kriitiline arutelu mitmetasandilise valitsetuse kui demokraatliku protsessi üle (Bache & Flinders, 2004). Bache ja Flinders täiendavad demokraatliku protsessi mõtet, et oht seisneb selles, et mitmetasandilise valitsetuse arenguga kaasneb erinevate õigusraamistike puudumine ja teatud juhtudel tuginedes mitteametlikele läbirääkimistele erinevate toimijate vahel, võivad osalejad näha ainult enda huvide piiridesse.

Kalev (2008) on varasemas Riigikogu Toimetiste väljaandes, kus käsitleb mitmetasandilise valitsemise võimalusi Eesti kohaliku omavalitsuse õiguslikul korraldamisel, kokkuvõtvalt välja toonud antud kontseptsiooni kolm olulist tendentsi, milleks on:

- suurenenud mitteriiklike toimijate roll poliitika kujundamises;
- otsustusprotsessi mõtestamine mitmekesiste võrgustike kaudu ning;
- riigi ja avaliku võimu tegevusviiside teisenemine, mille keskmes on koordineerimine, suunamine ja võrgustikutöö kasutamine.

1.2 Alt üles ja ülalt alla poliitikate rakendamine

Mitmetasandiline valitsetus kannab endas ka alt üles ja ülalt alla poliitika rakendamise aspekti. Alt üles lähenemine keskendub eelkõige rohujuure- ja kogukonnatasandi algatustele, kus töötatakse välja elanike ja neid ümbritseva keskkonna huve esindavad plaanid ning selle läbi soodustatakse nende rakendamist poliitikakujundamises. Alt üles algatusi kirjeldatakse sageli kui koostöölisi jõupingutusi, kuhu on seotud kohaliku piirkonna sidusrühmad konkreetsete probleemide lahendamiseks. (Koontz & Newig, 2014). Ülalt alla poliitika puhul määravad poliitikakujundajad kindlaks oma eesmärgid, bürokraatia annab nimekirja võimalikest viisidest eesmärkide saavutamiseks, mille seast poliitikakujundajad valivad välja parimad lahendused (Cairney, 2016). Ülalt alla lähenemisviis keskendub kõrgema tasandi valitsuse poolt tulevatele sisendile, kelle hallata on koostöö ja kes soodustavad kindla poliitika rakendamist. ELis tuntakse antud lähenemist kui kohustuslikku osalusplaneerimist. (Koontz & Newig, 2014). Ülalt alla mudelid panevad oma põhirõhu otsustajate võimele püstitada ühemõttelisi poliitilisi eesmärgi ja elluviimisetapi kontrolli (Pülzl & Treib, 2007).

Antud kahte mudelit on kirjeldatud kui üksteise vastandeid. Reaalsuses on väga keeruline konkreetseid poliitikate rakendamise protsesse liigitada ühe või teise mudeli alla. Kuna paljude poliitikate kujundamise puhul on võimalik tuvastada nii alt üles kui ülalt alla rakendusmeetodeid, on Pülzl ja Treib (2007) lisaks kahele olemasolevale välja toonud ka hübriidmudeli, kus püütakse vähendada lõhe kahe lähenemise vahel, kaasates rakendusmeetodisse alt üles ja ülalt alla lähenemiste meetodeid. Margerum on leidnud, et kuigi osad koostööpüüdlused saavad alguse alt üles, on valdav osa siiski ülalt alla. Seega on oluline mõelda kahe mudeli sümbioosile, mitte eeldada, et koostööd on võimalik luua ainult alt üles meetodit kasutades. (Koontz & Newig, 2014).

Kalev, Sootla ja Kattai (2021) on ülalt alla ja alt üles poliitikate rakendamise protsessi väga kokkuvõtvalt selgitanud tabelis 1.

Tabel 1. Ülalt alla ja alt üles vaatenurk poliitikaprotsessile

ÜLALT ALLA POLIITIKA RAKENDAMISE TEOORIAD	ALT-ÜLES POLIITIKA RAKENDAMISE TEOORIAD
Poliitikute ja tippametnike visioon	Praktikute ja allasutuste ning teiste sektorite juhtide, sihtrühmade visioon
Lihtsad poliitikad, hästi struktureeritud probleemid ja põhjuslik lähenemine lahenduste kujundamisel	Keerukad poliitikad ja halvasti struktureeritavad probleemid, rakendamine paljuski katsete vigade ja õppimise meetodil
Normatiivne ootus maksimaalsele teostatavusele	Empiiriline konstateering lähteülesannete teostamise võimalustele
Regulatiivsed ja distributiivsed poliitikad, kus põhiorhk on õiguslikul jõustamisel	Sekkuvad ja institutsioonipoliitikad, kus põhiorhk on inimeste käitumises muutuste esilekutsumisel tegevuskeskkonna mõjutamise kaudu
Üksikute seaduste või programmide teostamine lühiajalises vaates	Poliitika tervikpaketi teostamine pikaajalises vaates, arvestades teiste poliitikate kõrvalmõjusid
Ettekirjutav „tee nii“ stsenaarium	Positiivne, empiiriline stsenaarium, eri muutujate ja võimaluste kasutamine väljundite saavutamiseks
Terviklikud tehnilised poliitikaprogrammid, nende tõhus teostamine ja jõustamine, mis on tavaliselt kodanikele täitmiseks või neid otseselt ei puuduta	Tihti raamprogrammid, mis peaksid jõudma konkreetsete kodanike ja rühmade probleemideni ning mis eeldavad kodanike aktiivset osalust
Universaalsed lahendused homogeensele rühmale	Sihtrühmiti erinevad lahenduspaketid

Allikas: Sootla, Kalev & Kattai, 2021

1.3 Kohaliku omavalitsuse korraldus ja autonoomia printsiip

Autonoomia on kohaliku valitsemise üks keskseid printsiipe. Autonoomia mõiste on aga mitmetähenduslik. Kohalikul autonoomial puudub kindel väljakujunenud määratlus ning olemasolev kirjandus ei ole autonoomia erinevate komponentide operatsionaliseerimise osas piisavalt spetsiifiline (Keuffer, 2016). Üsna laialt on levinud omavalitsuse ja autonoomia sünonüümne mõistekasutus, mille õigsus on vaieldav. (Lääne, Olle, Jürgenson & Mäeltsemees, 2018). Varasemalt on mitmed tuntud ajalootegelased, nagu näiteks filosoof John Stuart Mill, advokaat Toulmin Smith ning ajaloolane Alexis de Tocqueville esitlenud autonoomiat kui kohaliku omavalitsuse kõrgelt hinnatud omadust. Nende jaoks andis autonoomia tugeva pinnase demokraatia jaoks, kus otsused võiksid vastata kodanike nõudmistele ja vajadustele. (Ladner et al., 2019). Clark (1984) peab autonoomia vundamendiks puutumatust ja initsiatiivi ehk algatusvõimet. Nende kahe tingimuse olemasolul on autonoomia kõige tõhusamalt rakendatud. Algatusvõime puhul on kaks varianti, kas selle volitavad kohalikud elanikud ehk kogukond või riik. Kui lähtuda eeldusest, et algatusvõime volituse kohalikele omavalitsustele määrab riik, siis sõltub kohalik autonoomia riigi seadusandlusest ja pole kõige tõhusam. Seega määrab kahe antud volituste ulatus kohaliku autonoomia konfiguratsiooni. (Ibid).

Autonoomia olemuses nähakse seost detsentraliseerimisega, mida intuiitiivsel lähenemisel vaadeldakse kui dünaamilist protsessi, mille käigus antakse rohkem võimu ja vastutust avaliku poliitika kujundamise üle piirkondlikele toimijatele niinimetatud keskselt toimijalt (Keuffer, 2016). Sarnastele ideedele tuginedes on mitmed rahvusvahelised ja Euroopa organisatsioonid toetanud ja soodustanud detsentraliseerimise reforme, mis suunaks poliitilise võimu ja vastutuse madalamatele valitsustasanditele, et olla lähemal kodanikele (Ladner et al., 2019). Detsentraliseerimisreformide alusväärtused ei ole olnud seotud ainuüksi autonoomiaga, vaid ka poliitikaprotsessi tõhususe ja tulemuslikkuse edendamisega. Eesmärgiga säilitada ja edendada ELi liikmesriikide kohalikku autonoomiat, võttis 15. oktoobril 1985. aastal Euroopa Nõukogu vastu "Euroopa kohaliku omavalitsuse harta". (Ibid).

Euroopa kohaliku omavalitsuse harta koosneb kolmest osast. Esimene osa sätestab endas sisulised kohaliku omavalitsuse põhimõtted, milleks on näiteks omavalitsuste põhiseaduslik ja õiguslik alus, mõiste ning volituste olemust ja ulatust reguleerivad printsiibid. Teises osas on sätestatud lepinguosaliste kohustused ja sätted, mis käsitlevad võimuorganite tegevuste ulatust. Viimases osas on kirja pandud Euroopa Nõukogu lõppsätted. (Euroopa Nõukogu, 2016). Harta

mängis olulist rolli Eesti Põhiseaduses kohaliku omavalitsust reguleeriva õiguskeskkonna kujundamises juba enne selle ratifitseerimist parlamendis 1994. aastal. Eesti Vabariigi Põhiseaduse artiklid 154-160 järgivad harta põhimõtteid. (Lääne, Mäeltsemees ja Olle, 2021). Harta kohaselt tähendab autonoomia, et omavalitsustes on demokraatlikult moodustatud otsustusorganid, millel on laialdane iseseisvus neile määratud kohustustes ning vahendid, mille abil seadusega määratud kohustusi täita, sealhulgas rahaline ressurss (Ladner et al., 2019).

Kohaliku autonoomia tähendus seisneb ka selles, et kohalikud avalik-õiguslikud organid peavad silmas pidama piirkonnale omaseid iseärasusi ja oma tegevustes lähtuma nendest, mis riiklikele institutsioonidele ei pruugi olla teada või ei kuulu nende haldusalasse (Lääne et al., 2021). Keuffer on oma varasemas kirjutises välja toonud mõned lähenemisviisid autonoomiale. Legalistlik lähenemine keskendub õigusregulatsioonidele, milleks on kohaliku omavalitsuse eksisteerimisõigus ja otsustusõigus oma territooriumi piires. See võib olla vormistatud põhiseaduse või muu omavalitsuse tööd reguleeriva õigusaktiga, mis annab omavalitsustele õiguse oma piiride kaitseks kasutada seaduslikke vahendeid. Funktsionaalne lähenemine autonoomiale keskendub avaliku sektori vertikaalsele korraldusele ülesannete ja rahastamise osas. Kohaliku omavalitsuse autonoomia ulatust hinnatakse selle alusel, kuivõrd ulatuslik on nende teenuste tagamise võimekus kodanikele. (Ladner & Keuffer, 2021).

Eestis sätestab kohaliku autonoomia põhiseaduse § 154, mille kohaselt otsustavad ja korraldavad kõiki kohaliku elu küsimusi kohalikud omavalitsused, kes tegutsevad seaduste alusel iseseisvalt. Kohalikule omavalitsusele võib panna kohustusi ainult seaduse alusel või kokkuleppel kohaliku omavalitsusega. Seadusega kohalikele omavalitsustele pandud riiklike kohustustega seotud kulud kaetakse riigieelarvest. (Põhiseadus). Sama seadus määratleb seega kohalike omavalitsuse enesekorraldusõiguse, mille sisuks on sõltumatus, kaalutusõigus ja otsustusvabadus oma haldusterritooriumi piires. Kohalikele omavalitsustele tagab enesekorraldusõiguse võimaluse valida, kuidas tegeleda nende haldusüksusesse jäävate ja seadusega määratud ülesannete täitmisega. (Lääne et al., 2021).

Seadusest tulenevalt on valla või linna peamised ülesanded sotsiaalteenuste, -toetuste ja -abi osutamine, eakate hoolekanne, kultuuri-, spordi- ja noorsootöö korraldamine. Samuti kuuluvad nende ülesannete hulka elamu- ja kommunaalmajandus, veevarustus ja kanalisatsiooni heakord, jäätmehooldus, ruumiline planeerimine, valla- või linnasisene ühistranspordi korraldamine ning valla või linna teede ehitamine ja korrashoid. (Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, § 6). Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) § 2 kohaselt peab

kohalik omavalitsus otsustes ja tegudes lähtuma valla- või linnaelanike õigustatud vajadustest ja huvidest ning arvestades valla või linna arengu iseärasusi. Riigi ja kohaliku huvikonflikti korral peavad omavalitsuse volikogu liikmed saama otsuseid langetada sõltumatult riigi keskvoimust ning seada esikohale kohalikud huvid (RKPJKo 19.04.2005, nr 3-4-1-1-05, p 17 ja 18).

Kohalike omavalitsuste finantsautonoomia on seotud omavalitsuste õigusega kehtestada oma eelarve tulubaasi suurendamiseks makse. Enesekorraldusõiguse olemus eeldab piisavate rahaliste vahendite tagamist omavalitsustele kohalike ülesannete täitmiseks. (Lääne et al., 2018). Sarnase seisukoha leiab ka Euroopa kohaliku omavalitsuse harta 9. artikli alapunktidest (Euroopa kohaliku omavalitsuse harta). Seaduse kohaselt on kohalikel omavalitsustel õigus kehtestada tulubaasi suurendamiseks erinevaid makse. Nendeks on reklaami-, mootorsõiduki-, looma-, lõbustus-, teede ja tänavate sulgemise maks ning parkimistasu. (Kohalike maksude seadus). Olulisema sissetuleku kohalike omavalitsuste eelarvest moodustab füüsilise isiku tulumaks. Nimelt laekub maksumaksja elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele 11,96% residendist füüsilise isiku maksustatavast tulust (Tulumaksuseadus). Õiguskantsleri arvamuses Riigikohtu haldusajale (2016) on kirjas, et kohalike maksude kogumise ja kehtestamise õigust ning mõne riikliku maksu määra konkretiseerimist võib käsitleda kui kohaliku omavalitsuse maksuautonoomiat.

Oatesi sõnul on oluline, et kohalikud omavalitsused saaksid säilitada kuluotsuste tegemisel sõltumatuse ja ise hoolikalt eelarveotsuseid teha, mis omakorda tähendab, et kohalik omavalitsus peab saama ka ise otsustada oma maksude ja lõivude kehtestamise üle. Samuti määrab kohaliku autonoomia ulatuse omavalitsuse voli võtta laene. (Ladner & Keuffer, 2021).

Riigi ülesannete delegeerimine kohalikele omavalitsustele eeldab spetsiaalset seadusandlikku sätet ning nende ülesannete täitmisel tuleb silmas pidada kohalike omavalitsuste ja teiste kaasosaliste õiguste riive võimalust. Küll aga teisest küljest ei välista riiklik ülesanne omavalitsuste kaasamist, kus peab kohalikele omavalitsustele jääma võimalus esitada enda seisukohti. (Lääne et al., 2021).

Omavalitsusüksustel on seadusega kooskõlas õigus enesekorraldusõiguse teostamiseks kohandada oma organisatsioonilist võimu, mis hõlmab näiteks sisemist korraldust ning ka õigust teha koostööd (Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne, § 154). Sootla, Kattai ja Sepp (2021) on ekspertarvamuses Rahandusministeeriumile, mis puudutab erinevate kohaliku omavalitsuse juhtimismudelite rakendamist ning KOKS reguleerimise võimalusi, välja toonud,

et Eestis toimib volikogu-valitsuse suhtemudel, tuntud ka kui kabinetimudel, mis on Euroopas vähelevinud. Selles mudelis on kohaliku omavalitsuse juhiks linnaeape/vallavanem, ning volikogu on strateegiliste otsuste kujundaja ja teostab poliitilist järelevalvet. Side elanikega on mudeli kohaselt nõrk, kuid hästi institutsionaliseeritud. Administratsioon on eraldiseisev terviklik valitsuse allasutus, mille üle toimiv järelevalve on keskmine.

Kohalikul autonoomial on seega eelnevat arvestades palju erinevaid tahke, mis selle olemust mõjutavad.

1.4 Rohepööre kui nurjatu probleem

Nurjatuteks probleemideks nimetatakse probleeme, millele ei ole võimalik leida kiireid lahendusi. Probleeme ilmestab nende keerukus, läbipõimitus ja mitmetahulisus. Tavapärased regulatiivsed meetodid ei pruugi olla piisavalt tõhusad, et neid lahendada. (Yankelovich, 2014). Kliimamuutust ja sellega võitlemiseks ette nähtud vajadust koordineerida riikidevahelist koostööd võib nimetada üheks nurjatumaks probleemiks maailmas (Peters, 2017). Tegemist on pikaajalise probleemiga, mille puhul on võtmetähtsuseks kiire tegutsemine ja millega maailma riigid on lahenduste leidmisel hakanud innukamalt tegutsema (Stang & Ujvari, 2015). Antud murekohale lahenduste leidmist ja kõikvõimalike meetodite rakendamist tuntaksegi täna ühiskonnas laialdasemalt rohepöörde klausli all.

Rohepöörde legaalseks aluseks võib lugeda Pariisi kliimakokkulepet, millele on alla kirjutanud 193 riiki, kaasa arvatud Eesti (United Nations, kuupäev puudub). 2015. aastal vastu võetud Pariisi kokkulepe on õiguslikult siduv rahvusvaheline leping, mis kannab kliimamuutuste ohu vastu võitlemise eesmärki. Kokkulepe on suunatud kliimamuutustest tingitud ohtude suhtes ülemaailmsete meetmete tugevdamisele jätkusuutlikuks arenguks ja vaesuse likvideerimiseks. Olulisemateks püüdlusteks on hoida ülemaailmse keskmise temperatuuri tõusu allpool 2 °C, soovitatavalt kuni 1,5 °C, sest teaduslike teadmuste alusel vähendaks see märkimisväärselt kliimamuutustega seotud riske ja mõjusid. Samuti sisaldab artikkel 2 endas kliimamuutuste ebasoodsa mõjuga kohanemise ja toimetuleku suurendamist ning vähese kasvuhoonegaaside heitega arengu edendamist viisil, mis ei ohustaks toidutootmist. Eesmärkide saavutamiseks tuleb suunata rahavood kooskõlla erinevate arengukavade ja -strateegiatega. (Pariisi kokkulepe, 2015). Lepingu osapooled ehk allakirjutanud riigid peavad andma ülevaate enda panustest ja arengutest iga viie aasta tagant ning esimene ülemaailmne kokkuvõtte konverents toimub 2023. aastal (Ibid).

ELi üleselt toimub rohepöörde elluviimine liikmesriikide seas Euroopa roheline kokkulepe alusel. Euroopa roheline kokkulepe ei kujuta endast pelgalt kliimaprobleemidega tegelevat dokumenti, vaid uudset majanduskasvu strateegiat, millega muuta ELi kaubanduse ja tööstuse põhimõtteid, et see oleks ressursitõhus, konkurentsivõimeline ja õiglane. Suurimaks eesmärgiks on 2050. aastaks minimaliseerida kasvuhooonegaaside netoheide ja haakida majanduskasv lahti ressursikasutusest. (Euroopa Komisjon, 2019). Samuti on ELis vastu võetud kliimamäärus, mille alusel on 2050. aastaks seatud kliimanetraalsuse lõppeesmärk legaalselt siduv ja kehtib kõigile liikmesriikidele (Euroopa kliimamäärus, 2021). Lisaks on oluline eesmärk kaitsta, laiendada ja säilitada ELi looduskapitali ning tagada inimeste tervise kaitse keskkonnaga seotud ohtude poolt. Kuna antud üleminek on väga kuluderohke ja nõuab rohkem rahalisi ressursse teatud piirkondades järelejõudmiseks, on algatatud mitmeid õiglase ülemineku programme. (Euroopa Komisjon, 2019).

Euroopa roheline kokkulepe on ka otseselt seotud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) kestliku arengu eesmärkidega. Euroopa roheline kokkulepe sisaldab endas mitmeid valdkondi, milles kliimanetraalsuse eesmärgi saavutamise nimel tuleb läbi viia mahukaid muudatusi erinevatel tasanditel. Kokkuleppe eesmärkide saavutamine nõuab ühtset ja järjekindalt tegutsemist iga liikmesriigi riiklike, piirkondlike ja kohalike ametiasutuste, kodanikuühiskonna ja ettevõtjate poolt. (Ibid).

Euroopa roheline kokkulepe (2019) põhielemendid on:

- kõrgemate ELi kliimaeesmärkide seadmine 2030. ja 2050. aastaks;
- puhas, taskukohane ja kindel energia;
- tööstuse kaasamine puhta ringmajanduse saavutamiseks;
- energia- ja ressursitõhus ehitamine ja renoveerimine;
- ülemineku rahastamine;
- kedagi ei jäeta kõrvale (õiglane üleminek);
- säästva ja aruka liikuvuse kiirendamine;
- “talust toidulauani”, tervislik ja keskkonnahoidlik toidusüsteem;
- ökosüsteemide ja elurikkuse taastamine ja säilitamine;
- nullsaaste eesmärk mürgivaba keskkonna nimel;
- teadusuuringute hoogustamine ja innovatsiooni edendamine.

Kõigi eelnimetatud põhielementide eesmärkide saavutamine nõuab märkimisväärseid investeeringuid. Euroopa Komisjoni (2019) hinnangul nõuab ainuüksi 2030. aasta eesmärkide saavutamine igal aastal 260 miljardi euro ulatuses lisainvesteeringuid. Investeerimisvajaduse ulatus nõuab nii avaliku kui ka erasektori kaasamist. Arvestades, et 2022. aasta Eesti riigieelarve tulude maht on 13,132 miljardit eurot, on ELi investeeringute suurus erakordselt suur (Riigikogu, 2021).

Rohelise kokkuleppe eesmärkide saavutamiseks tuleb ümber mõelda poliitika korraldus igas valdkonnas, sest need on tihti omavahel põimunud. Samaaegselt tuleb läbi viia ka digipööret. Erinevad meetmed, mida kasutusele võtta, on standardiseerimine, reguleerimine, investeeringud, riiklikud reformid ja rahvusvaheline koostöö. (Euroopa Komisjon, 2019).

Kasvuhoonegaaside heite vähendamist võib nurjatuks probleemiks nimetada juhul, kui tootmine viiakse lihtsalt ELi piiridest väljapoole, kus kliimaeesmärgid ei ole niivõrd ambitsioonikad või kui liidu tooted asendatakse rohkem CO₂-heidet tekitava impordiga, mispuhul kliimale ei ole pingutustest lõppkokkuvõttes erilist kasumit (Ibid).

Muudatused kliimaneutraalsuse poole said alguse juba varem. Alates 1990. aastast kuni 2018. aastani vähenes EL-üleselt kasvuhoonegaaside heide 23%. Eestis on võrreldes 1990. aastaga kasvuhoonegaaside koguheidet vähenenud 64%. (Keskkonnaministeerium, 2022).

2. METOODIKA

2.1 Valim

Rohepööre on üha enam mõjutamas inimeste igapäevaelu ja on seetõttu suuremasse huviorbiiti tõusnud. Rohepöörde puhul on inimeste jaoks subsidiaarsuse printsiipi arvesse võttes kõige olulisemaks tasandiks kohalik omavalitsus. Töö autorile teadaolevalt ei ole varasemalt uuritud põhjalikult Eestis kohalike omavalitsuste kogemust rohepöörde ja üldise keskkonnapoliitika läbiviimisega seotud praktikast. Sestap annab pilootuuring mõningast aimu rohepöörde läbiviimise realistlikusest ja hetkeolukorrast kohalikul tasandil.

Töö põhiliseks uurimisobjektiks valiti Lääne-Harju vald, sest töö autor läbis kohustusliku praktika Lääne-Harju vallavalitsuses ja sai kinnitust vallapoolse rohevalla koordineerimisele. Samuti osales autor praktika käigus pealtvaatajana paaril korral rohevalla töögrupi koosolekutel. Seejärel tehti põhjalik valla kodulehekülje monitooring, kust selgus, et Lääne-Harju vald on rohevalla idee suhtes tõsimeelne.

Valimi koostamisel lähtuti põhimõttest, et kaasatud oleksid kõigepealt vallapoolsed otsustajad, kes osalevad ka poliitiliste seisukohtade kujundamises kui ka nende realiseerimises.

Uuringu käigus viidi läbi 3 intervjuud Lääne-Harju vallavalitsuse oluliste osapooltega, kelleks olid vallavolikogu esimees, vallavanem ning keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja.

Tulenevalt lõputöö teemast oli väga oluline ka ettevõtjate kaasamine, kuna nende tegevusest sõltub suurel määral, kas kavandatu omab ka praktilist tähendust ja millised on võimalused tegelikult valla rohevallaks muutmiseks.

Ettevõtjatele suunatud küsimustiku aitas töö autoril laiali saata Paldiski Ettevõtjate Liidu tegevjuht Ester Tuiksoo. Küsimustikule vastas lõppkokkuvõttes 3 ettevõtet - Alexela Logistics AS, CRONIMET Nordic ning kalajahu- ja õlitehas Paldiskis. Ettevõtjatele suunatud küsimustiku vastuste arvu vähesust mõjutas tõenäoliselt pikaajaks kestnud koroonakriis ning vast alanud sõjategevus Ukrainas, mistõttu on ettevõtted hõivatud muude eluliste probleemidega.

Kaardistamiseks elanike teadlikkust rohevallast ning rohepöördest viidi läbi küsimustik Paldiski Ühisgümnaasiumi 10.-12. klasside õpilaste seas, kuna noored on tulevikus otsustajad ja tõenäolised poliitikakujundajad. Küsimustikule vastas 48 noort 74-st. Paldiski Ühisgümnaasium on Lääne-Harju valla ainus gümnaasium ning gümnaasistid on valitud eelkõige põhjusel, et tegemist on kohaliku omavalitsuse valimiseas noortega, keda rohepööre

mõjutab enim just tuleviku mõistes. Seetõttu on oluline teada saada, mida noored antud teema kohta mõtlevad.

2.2 Andmekogumis- ja analüüsimeetodid

Uurimistöös on kasutatud üldpildis kvalitatiivseid uurimismeetodeid. Töös on kasutatud peamiselt kvalitatiivset sisuanalüüsi ja dokumendianalüüsi. Tegemist on juhtumiuuringuga, mis keskendub sügavuti ühe omavalitsuse kogemusele keskkonnapoliitika läbiviimisel. Kvalitatiivsed meetodid annavad aluse analüüsida poliitikakujundamise protsessi ja selle olulisust. Kuna antud juhul saaks rohevalla kujunemist uurida väga laialdaselt ja see ületaks bakalaureusetöö ettenähtud sisuosa mahtu, on tööd kitsendatud rohevalla koostöö toimimise kaardistamisele ja võimaliku mudeli välja selgitamisele.

Andmekogumismeetodina otsustati uurimisprobleemist lähtuvalt viia läbi poolstruktureeritud intervjuud Lääne-Harju valla esindajatega. Konkreetne andmekogumismeetod valiti põhjusel, et uurimisprobleemist tulenevatele uurimisküsimustele ei ole võimalik ainuüksi dokumendianalüüsiga vastuseid saada. Intervjuude küsimused olid kõigi intervjuueeritavate puhul samad, eesmärgiga tagada uurimisküsimuste vastuste laiapõhjalisus ja hinnata, kas valla esindajate vaated ühtivad valla eesmärkide osas ja millistes aspektides need võivad erineda. Intervjuuküsimused keskendusid võimaliku omavalitsusmudeli olemusele, valla poolt ära märgitud osapoolte omavahelisele koostööle, kohaliku omavalitsuse autonoomiale rohevalla edendamisel ja rohepöördele.

Samuti viidi läbi kaks küsimustikku, üks ettevõtjate ja teine Paldiski Ühisgümnaasiumi 10.-12. klassi õpilaste seas, et kaardistada üldist teadlikkust ja võimalikku koostööd mitmetasandilise valitsetuse raames. Küsimustikud viidi läbi Google Forms keskkonnas. Kogukonna ja koostöövõrgustiku poolse panuse kaardistamiseks rohevallas, küsiti täpsustavaid küsimusi valla esindajatega läbiviidud intervjuudes ja koguti informatsiooni kogukonna poolt hallatavast sisurohkest koduleheküljelt. Töö empiirilises osas on kasutatud intervjuude tulemuste esitamiseks tsiteerimist.

3. EMPIIRILINE OSA

3.1 Rohepööre Eestis

Eesti lähtub rohepöörde läbiviimisel suuresti riiklikust strateegiast “Eesti 2035” ning Riigikogu alusdokumendist, milleks on kliimapoliitika põhialused.

“Eesti 2035” puhul on tegemist pikaajalise arengustrateegiaga, millega seatakse Eesti riigile ja rahvale strateegilised sihid ning nende saavutamiseks vajalikud muutused. Strateegia väljatöötamise osapoolteks on valitsusvälised partnerid, eksperdid, poliitikud, teadlased, ettevõtjad, ametnikud ning aktiivsed kodanikud, kes on osalenud erinevates töötubades ja arvamuskorjel. Strateegia “Eesti 2035” tugevdab eri liiki strateegiliste poliitikadokumentide omavahelisi seoseid ning toetab Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse koostööd. Strateegilisi sihte on võimalik saavutada, kui eelmainitud institutsioonide otsustusprotsessides arvestatakse “Eesti 2035” arengustrateegia kokkulepetega. Lähtealusena on strateegiat võimalik kasutada ka kohaliku omavalitsuste üksustel ning avaliku-, era- ja vabasektoril. (Riigikogu, 2021).

Olgugi, et ajavahemikus 1990 kuni praeguseni on Eesti kasvuhoonegaaside koguhide vähenenud pea 54%, on Eesti majandus jätkuvalt üks heitemahukamaid Euroopas - ühe SKP euro kohta on kaks korda rohkem kasvuhoonegaaside heidet kui ELis keskmiselt (2017. aastal). Aastatega on Eesti kodanike keskkonnateadlikkus suurenenud, kuid see pole piisavalt suunanud neid keskkonnateadlikumalt käituma. Jäätmete teke on võrreldes 2000. aastaga suurenenud ligi kaks korda. Üldine jäätmete taaskasutusmäär on küll suurenenud kolm korda, kuid sellegipoolest on olmejäätmete ringlusse võtmise osakaal olmejäätmete kogumassis üks väiksemad ELis (28%). Taastuvenergia osatähtsus on energia lõpptarbimises 30% ehk märgatavalt üle Euroopa keskmise (18%). (Ibid).

„Eesti 2035“ strateegias on kirjas, et Eesti riigivalitsemisel peab lähtuma õigusriigi põhimõtetest ja inimesekeskisusest. OECD hinnangul ei kasuta Eesti otsuste tegemisel piisavalt teadusuuringuid ja valdkonna eksperte ning võrdluses teiste liikmesriikidega on valitsusasutuste tegevuste tõhusus keskpärane. Eelistada tuleks uuenduslikke lahendusi ja tehnoloogiaid ning hõlpsustada teabevahetust asutuste ja ettevõtete vahel. Suurte strateegiliste eesmärkide saavutamiseks on vaja koosmeelt eri ühiskonnarühmade vahel. Riigivalitsemist ja avalike teenuste pakkumise kvaliteeti aitab inimeste ootustele vastavaks muuta keskvalitsuse, kohaliku omavalitsuse üksuste ja kogukondade koostöö ning ulatuslikum avalikkusega konsulteerimine inimeste vajadustest lähtuvate lahenduste leidmisel. Samuti selge rollijaotus nende elluviimisel ja kohaliku omavalitsuse üksuste finantsvõimekuse tagamine.

Oluline on ka alusharidusest alates suurendada inimeste elukeskkonnaalast teadlikkust, sest mida varem suunata ja teadlikkust tõsta, seda paremaid ja tervislikumaid valikuid inimesed enda heaks juba nooremas eas teevad. Kliimaneutraalsusega seonduv kordab endas Euroopa rohelise kokkuleppe põhimõtteid. (Ibid).

Lisaks on loodud rohepöörde elluviimiseks Valitsuses juhtkomisjon ning rohepoliitika ekspertrühm. Juhtkomisjoni ülesandeks on töötada läbi Valitsuse otsused enne Valitsuse istungeid, läbi mille saavad ministrid paremini koordineerida erinevaid valitsemisalasid puudutavaid temaatikaid ja ülesannete täideviimist. Seega kujundab juhtkomisjon Eesti Vabariigi Valitsuse pädevuses olevates küsimustes rohepöördega seotud poliitilisi seisukohti ning püüab leida lahendusi rohepöörde elluviimiseks. (Vabariigi Valitsus, 2021)

Rohepoliitika ekspertrühm analüüsib keskkonnasõbraliku majandusega seotud oskusteavet, rohepoliitika eesmärke, võimalikke meetmeid, takistusi ja püüab välja mõelda lahendusi, kuidas ja milliseid samme Eesti peaks rohepöörde läbiviimiseks tegema. 2022. aasta aprilli alguses ilmus ekspertrühma poolt esimene suurem raport avalikkusele, mis annab sisendit rohepoliitika juhtkomisjoni edasistele otsustele Eestis. (Vabariigi Valitsus, 2022)

3.2 Lääne-Harju valla taust

Lääne-Harju vald on Loode-Eestis asuv 12 661 elanikuga looduskaunis paik (Statistikaamet, 2021). Lääne-Harju vald tekkis, kui 2017. aasta haldusreformiga sundliideti Paldiski linn ning Keila, Padise ja Vasalemma vallad. Kohaliku omavalitsuse pindala on 646 km² ja selles on 53 asustusüksust. Harjumaal on Lääne-Harju vald pindalalt teine ja 28. kogu Eesti arvestuses. Vallas on 6 kooli ning 10 lasteaeda. (Lääne-Harju vald, kuupäev puudub).

2020. aasta seisuga oli Lääne-Harju valda registreeritud ligi 1800 ettevõtjat, millest aktiivsed on 680 (Lääne-Harju vald, kuupäev puudub). Suurimad ettevõtted asuvad Paldiskis – Alexela Group, Paldiski Lõunasadam, Paldiski Põhjasadam, Esteve, Kuusakoski ja paljud teised, mis on koondunud Paldiski Ettevõtjate Liitu, mille tegevjuht on Ester Tuiksoo (Paldiski Ettevõtjate Liit, kuupäev puudub).

3.3 Lääne-Harju rohevalla lühikirjeldus

Lääne-Harju valla koduleheküljel on fikseeritud, et rohelise valla eesmärk on üles kutsuda senisest enam mõtlema loodus- ja kultuuriväärtuste peale igal tasandil - kogukondades,

omavalitsuses ning ettevõtjate seas. Suuremaks eesmärgiks on vald seadnud inimsõbraliku, säästliku ja nutika elukorraldusega omavalitsusmudeli loomise. (Lääne-Harju vald, kuupäev puudub).

Rohelist valda juhib initsiatiivgrupp, kuhu kuuluvad kogukonna esindajad, ettevõtjad, teadlased, eksperdid ja vallavalitsuse ametnikud. Initsiatiivgrupp on jaganud jätkusuutlikud eesmärgid 6 valdkonda, milleks on jäätmemajandus, transport, energia, loodushoid, majandus ja ettevõtlus ning elanike teadlikkus. Igal valdkonnal on oma töögrupp, kes tegutseb kindlate eesmärkide väljatöötamise nimel. (Rohevald, kuupäev puudub). Valdkondade üleselt toimetab ka kommunikatsiooni töögrupp.

Valla kodulehel on kirjutatud, et loodus- ja kultuuriväärtused tuleb lõimida kõikidesse valla tegevusvaldkondadesse, toetades jätkusuutlikku arengut valla arengukava, ruumilise planeerimise ja valdkondlike õigusaktide abil (Lääne-Harju vald, kuupäev puudub).

Kodulehelt (kuupäev puudub) selgub, et roheline valla arendamisel on neli osapoolt:

1. Kogukond (rohujuuretasand), mille võimestamise kaudu saab olemasolevate tugevuste ja väärtustega tõsta elanike heaolu. Kogukonna roll sisendi kogumisel avalike teenuste kujundamiseks või avalike teenuste delegeerimisel saab üha olulisemaks.
2. Ettevõtluskeskkond, mille arendamisel on mitmeid väljakutseid - kuidas ressursse tõhusamalt kasutada, vältida jäätmete ja heitmete teket ning vähendada tegevuste keskkonnamõju. Oluline on võtta kasutusele ringmajanduse põhimõtted, tõsta teadlikkust kohalikest toodetest-teenustest (sh kohalikust toidust) ja Rohelise Kontori põhimõtetest.
3. Kohalik omavalitsus saab jätkusuutlikku arengut toetada arengukava, ruumilise planeerimise ja valdkondlike õigusaktide abil.
4. Koostöövõrgustik, mille toel saab vahetada kogemusi ja piloteerida valdkondlike lahendusi.

Lääne-Harju valla mitteametlik vapp sümboliseerib rohevalda, millel on kujutatud stiliseeritud sõnajalalehte, mis vihjab samaaegselt ka puusümbolile (Lääne-Harju vald, kuupäev puudub). Vald on valinud sõnajalalehe selle hea kohanemisvõime tõttu ning see sümboliseerib valla olemust muutliku maailmaga kaasas käia.

3.4 Rohevalla idee sünnist ja arengust

Sissejuhatavalt küsiti intervjuueeritavatelt rohevalla alguse kohta ja mida rohevald valla esindajate jaoks tähendab. Rohevalla idee alguse osas koorus intervjuudest välja veidi erinevaid arusaamu, kui on kirja pandud valla kodulehele ja kogukonna poolt hallatava rohelise valla leheküljele.

Kogukonna kodulehel on kirjas, et rohevalla idee sai alguse 2018. aastal, kui Lohusalu poolsaare Loodusselts liitus Lääne-Harju valla kogukonnakomisjoni algatusega, kus käidi välja idee parima jäätmemajandusmudeli loomiseks. Esimesel kohtumisel pandi kirja ideid, mida jäätmemajanduse töörühmas võiks korda saata. Selles ideekorjes käidi välja idee “Roheline vald”. (Rohevald, kuupäev puudub).

Valla kodulehel on kirjeldatud üldisemalt, et rohevalla idee sai alguse, kuna kogukonnaliikmete seas oli mure, kuidas säilitada loodus- ja kultuuripärandit ja hoida piirkondade väärtusi ja identiteeti (Lääne-Harju vald, kuupäev puudub).

Vallavolikogu esimees rõhutas, et rohevald sai alguse kogukonnaliikumisest: *“Tekkis selline tuumikgrupp inimesi, keda roheteema väga kõnetas. Neil oli erinevaid mõtteid ja nad otsisid selle jaoks väljundit. Kogukonnatasandil sellist asja juhtida võimalik ei ole ja siis nad tulid otsima koostöövõimalusi vallaga. Ja siis tekkiski selline koostööloomes liikumine.”* Volikogu esimehe sõnul lepiti seejärel kokku konkreetsemates tegevustes, mida saab kogukond teha rohevalla raames ning mida vald.

Intervjuu käigus ütles vallavanem: *“Oli üks selline keskkonnaprobleem, mis kerkis üles Lohusalu poolsaarel, seal taheti puid maha võtta, 200-300 puud. Siis kogukond hakkas sellele vastu, et ei tohi teha niipidi, ja nad otsustasid, et me peame võtma suuna oma rohevallale, et säilitada meie loodusväärtused ja kultuuriväärtused.”* Seega nimetab vallavanem rohevalda samuti kogukonnapoolseks algatuseks.

Keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja nimetab rohevalla alguseks veelgi varasemat aega ja teist ajendit: *“Rohevalla idee, ma arvan initsiaatoriks võib lugeda tegelikult haldusreformi, peale mida kogukonnad tõstatasid küsimuse, kuidas säilitada piirkondlik erisus, kuidas nüüelda siis kogukondade olemus ja erisus, piirkondade erisus tuleks esile.”* Osakonna juhataja tõdeb, et kuna tegemist oli riigi poolt paika pandud sundliitmise 2017. aasta haldusreformi raames, siis osadel kogukondadel tekkis tunnetus, et peale liitmist peab säilima erinevate piirkondade omanäoline identiteet. Ta lisab: *“Sealt tõstatati see, et kuidas neid väärtusi hoida, säilitada ja nendel lubada edasi olla nagu nad on teatud mõttes ja sealt on see alguse saanud rohevalla kontekstis.”*

Vallavanem nimetab rohevalda teadlikkuse tõstmise projektiks: *“Et panna meie valla elanikud siis käituma loodussäästvamalt, keskkonnateadlikumalt [...] ja ma näen ka seda, et täna on see olukord selline, kus inimesed ei tea miks me peame tegelema nende kliimamurede ja -probleemidega, et neid nagu ei huvita. Siin on vaja anda inimestele väga selge vastus küsimusele, miks me seda teeme.”* Vallavanem ütleb, et globaalselt ja üleriigiliselt võivad kliima osas olla suured eesmärgid ja plaanid, kuid väikeses omavalitsuses elavale tavalisele inimesele ei pruugi see mõte kohale jõuda ja see ei huvita neid. Keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja lisab, et rohevalla puhul on tegemist suuremaks muutuseks eelduste loomisega ning looduskeskkonda peaks vaatama kui oluliselt suurema süsteemi osana, mitte millegi eraldiseisvana.

3.5 Uurimisküsimus 1: mida kujutab endast Lääne-Harju valla poolt eesmärgiks seatud inimsõbraliku, säästliku ja nutika elukorraldusega omavalitsuse mudel? Kas ja kuidas saaksid sama mudelit kasutada ka teised kohalikud omavalitsused?

Uurimisküsimusele vastuse saamiseks küsiti intervjuude käigus täpselt samasisuline küsimus kõigi intervjuueeritavate käest, et saadud vastuste põhjal antud mudelit võimalikult laiapõhjaliselt kirjeldada. Kirjeldavad terviklikud vastused on esitatud töös järgmises järjekorras: 1) vallavolikogu esimees; 2) vallavanem; 3) keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja.

Vallavolikogu esimehe, ühtlasi Keskkonnaministeeriumi strateegiajuhi sõnul ei ole mudeli mõte piirduda vaid Lääne-Harju vallaga, vaid mõelda välja nutikaid lahendusi teenuste arendamiseks, mida saaksid ka teised kohalikud omavalitsused üle võtta. Mõnda asja on Lääne-Harju vald koostöös teiste kohalike omavalitsustega juba proovimas, näiteks keskkonnaalaste kommunikatsioonisõnumite osas Tori vallaga. Samuti on üheks koostööks Saku ja Tori valdadega rohehangete põhimõtete praktilised lahendused. Seega on valla eesmärk katsetada võimalikke lahendusi keskkonnaprobleemidega toime tulemiseks.

Volikogu esimees nendib, et kohalike omavalitsuste ülesanded on seadusest tulenevalt ühetaolised ja iga kohaliku omavalitsuse baasil ei pea eraldi välja mõtlema geniaalseid viise, kuidas näiteks jäätmevedu korraldada. Nimelt toimib see enam-vähem ühel viisil ning kui üks vald või linn jõuab väga nutika lahenduseni, siis on see suure tõenäosusega ülevõetav ka teistes kohalikes omavalitsustes väikeste mugandustega. Sestap toob volikogu esimees välja hea

süsteemi või mudeli välja töötamisel selle võimaliku ülevõtmise aspekti teiste kohalike omavalitsuste poolt. Mudel peaks seega olema võimalikult universaalne.

Idealis oleks uus mudel kogukonnakesksem, sest volikogu esimehe arvates on kogu rohepöörde võti see, et inimeste käitumine muutuks püsivalt, mida on ülimalt raske saavutada. Volikogu esimehe sõnul kõik kogukonna poolt alt üles tulnud ideed tõenäoliselt juba kannavad endas keskkonnateadliku käitumise mõtet. Nende inimeste käitumine justkui peaks olema selline, nagu võiks rohepöörde kontekstis olla või siis on tahe, aga teatud tegurid takistavad selle muutmist. Volikogu esimees lisab oletades, et kui samad inimesed suudavad oma lähikonda kaasa tõmmata soovitud muudatustega, siis ongi saavutatud eesmärgi üks oluline aspekt - inimeste enda tahe korraldada ja panustada. Volikogu esimehe sõnul erinevate sunnimeetmete kasutamine, nagu näiteks trahvimine ja hoiatamine, ei vii soovitud tulemusteni ja tekitab kodanikes pigem negatiivset vastukaja. Ta lisab, et muutused saavad alguse sisemise motivatsiooni ajendil ja läbi selle toimub nihe inimeste keskkonnateadlikes käitumisviisides.

Vallavanema sõnul on vallal mudeli osas kondikava kokku pandud. Mudel peaks koosnema erinevatest valdkondadest, millele tuleks läheneda inimsõbralikkust, säästlikkust ja nutikust silmas pidades. Valdkondadele viidates osutab vallavanem Lääne-Harju valla kodulehel olevale skeemile, mis ilmestab kaheksat erinevat suunda.

Skeem 1. Lääne-Harju rohevalla eesmärgid.

Allikas: Lääne-Harju vald, kuupäev puudub

Näitena toob vallavanem säästliku liikumise, kus ühistransport sõidab täna viisil, nagu on logistiliselt mugav, mitte nii, nagu oleks inimestel mugav. On bussiliine, mis sõidavad üldjuhul 1-2 inimesega, olles keskkonnasäästlikkuse mõttes saastav ja ressursirohke. Selle asemel võiksid olla hoopis munitsipaaltakso põhimõttel liikuvad transpordivahendid, olgu see kasvõi elektril sõitev buss, mida tellitakse vastavalt vajadusele.

Samuti toob vallavanem välja prügi sorteerimise problemaatika. Tema arvates võiksid prügikastid olla Lääne-Harju vallas mingil hetkel üles ehitatud samal põhimõttel, nagu toimib taaratagastus ehk inimesed saavad seda tehes kasumit ja see toimib kui motivaatorina. Vallavanem ilmestab nende näidetega mudeli olemust.

Vallavanema sõnul ei saa mudel tekkida viisil, kus vald mudeli välja mõtleb ja seejärel valla elanikele peale hakkab suruma. Initsiatiiv mudeli toimimiseks peab tulema alt üles lähenemisviisi rakendamisel. Samuti selleks, et mudel toimiks, peab olema tugev koostöö erinevate osapoolte vahel - vald, kogukond, riiklik tasand, ettevõtted jne.

Tuues näitena uuesti prügi sorteerimise temaatika, peab vallavanema sõnul kõigepealt tulema sisend elanike poolt eesmärgiga teada saada, mida peab vald omalt poolt tegema, mis paneks inimesed oma tavapäraseid käitumisharjumusi muutma. Vallavanema nägemuses on riigipoolsed tegevused ja eesmärgid ülalt alla kodanikele peale surutud, mis lõppkokkuvõttes kodanikke ei motiveeri ja sellepärast ei võeta uuenduslikke lahendusi ka omaks. Valla eesmärgiks on seega üritada läheneda muutustele alt üles rakendusviisi kasutades ja kogukonnapoolsete ideede toetamisel.

Keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja seostab kooruvat mudelit koosvalitsemise mõttega, kus igal osapoolel on oma roll mängida. Sisend avalike teenuste väljatöötamiseks peab tulema mujalt, kui vallavalitsuse seest, sest lõppkokkuvõttes tarbivad kodanikud valla poolt pakutavaid teenuseid. Osakonna juhataja sõnul ei saa rääkida uue mudeli puhul klassikalisest traditsioonilisest omavalitsusest, kus olukordadele lähenetakse bürokraatlikult ja jäigalt. Antud mudeli puhul peaks vald olema avatud innovatsioonile viisil, kus vald ise on nõus katsetama erinevaid tegevussuundi eesmärgiga vaadata, kas teistsugune lähenemisviis mingisugusele olukorrale toimib või mitte. Osakonna juhataja täiendab oma juttu, et tuleviku mõistes on olemas lahendusi konkreetsetele probleemidele, millest vald veel ei tea. Sestap tuleb olla paindlik, avatud ning veidi "raami murda". Nutikal elukorralduse mudelil on komponente väga palju, millele tuleb tähelepanu pöörata. Komponentide all mõtleb keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja skeemil 1 kirjeldatud valdkondi, alates teadlikult arendatud elukeskkonnast kuni aktiivse, kaasava ja turvalise kogukonnani välja.

Keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja sõnul on mudeli eesmärk olla kogukonnakesksem, et teada saada, mida vallalt lõppkokkuvõttes oodatakse. Osakonna juhataja sõnul on nende soov vältida mõttemalli: *“Oleme 10 aastat niiviisi teinud ja kavatseme edasi ka teha”*. Tema sõnul on tarvis kuulata inimesi, kes teenuseid tarvivad ja vallas elavad. Selle sisendi põhjal tuleks muuta olemasolevaid teenuseid võimalikult inimsõbralikuks. Tuues näiteks ühistranspordivõrgu, ütleb osakonna juhataja, et selle eriliike vaadatakse hetkel väga eraldiseisvalt ning ehk tuleks neile läheneda kombinatsioonis, arvestades inimeste põhilisi vajadusi. Tema sõnul tuleks keskkonnasääst juba sealt.

Samuti sõltub kõigi intervjuueeritavate sõnul keskkonnaga seotud aspektide sidumine teiste valdkondade ja üldise omavalitsuse sisese juhtimisega ametnike tahtest ja maailmavaatest. Kuna hetkeseisuga rohepöörde läbiviimise kohustust ametlikult kohalikele omavalitsustele ei ole, on Lääne-Harju vald oma autonoomia ulatuses ise võtnud vastutuse rohevallaga tegeleda oma igapäeva tööülesannete kõrvalt. Intervjuudest selgus, et lõpuks peaks mudeli olemus sulanduma ametnike igapäeva töösse, see tähendab, et valla igakülgne töö peaks lähtuma mudeli põhimõtetest.

Kokkuvõtlikult on töö autor Lääne-Harju valla poolt eesmärgiks seatud mudelit olemasoleva informatsiooni pealt kirjeldanud tabelis 2. Tabelis on ära toodud valitsemise ja koostöö aspekt, samuti mida kujutavad endast nutikus, inimsõbralikkus ja säästlikkus.

Tabel 2. Inimsõbraliku, säästliku ja nutika elukorraldusega omavalitsuse mudeli olemus.

Üldine eesmärk	Teadlikkuse tõstmine loodus- ja kultuuriväärtuste osas igal tasandil – kohalik omavalitsus, kogukonnad, ettevõtluskeskkond.
Juhtimismudel	Praegu kasutusel olev kabinetimudel.
Poliitika kujundamine	Toimub vallavolikogu koalitsioonis ja valitsuses, kuhu on suure sisendina kaasatud kogukonna esindajate arvamust. Suurenenud alt-üles poliitika rakendusviis ja kodanikealgatused.
Inimsõbralik	Avalike teenuste väljatöötamiseks saadakse sisend ennekõike valla elanikelt, kes teenuseid kasutavad. Kõik valdkonnad, mida edendatakse, peavad sisaldama kasutegurit inimeste elukeskkonnale.
Nutikas	Avatus innovatiivsetele ja julgetele ideedele. Valla poolt pakutavad teenused on välja töötatud parimatele võimalikele tehnoloogiatele ja korraldusviisidele.

Säästlikkus	Väljendub kõigis valla tegevustes - alates teenuste välja töötamisest, keskkonnasõbralikest hangetest kuni omavalitsuse enda eeskujuni välja.
Side kodanikega	Tugev, toimub võimalikult laialdane kaasamine ja arvamuskorje.
Järelevalve kogukonna tegevustele	Mõõdukas - asju tehakse vallaga kooskõlastatult. Kogukonnale jäetakse otsustusruumi ise valida, millistel teemadel elanike poole pöörduakse.
Koostöö	Kogemuste jagamine ja algatused teiste kohalike omavalitsustega. Oma võimalike nutikate lahenduste ülekandmine teistele kohalikele omavalitsustele ja vastupidi.

Allikas: autori koostatud

Lääne-Harju valla juhtkonna arusaamad eesmärgiks seatud mudelist üldpildis ühtisid. Mudelit ilmestasid vallavolikogu esimees, vallavanem ning keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja erinevate, kuid sisult kattuvate näidetega.

Kokkuvõttes ei ole Lääne-Harju valla eesmärgiks seatud omavalitsusmudelit otseselt võimalik seostada kindla omavalitsusmudeli või juhtimismudeli kui ideaaltüübiga. Eesti õigussüsteemis toimiv omavalitsusmudel on jätkuvalt ühetasandiline ning juhtimismudeli puhul kasutusel valdavalt kabinetimudel volikogu-vallavanema näol (Sootla et al., 2021).

Intervjuudest saadud vastuste põhjal järeldab autor, et tegemist on täna kasutusel oleva mudeli modifitseeritud kujuga just innovatsiooni, säästlikkuse ja kaasamise aspektis. Kui valla eesmärgiks oleks luua hoopis senisest erinev omavalitsusmudel, nõuaks see vastava uue õigusruumi loomist, mis sätestavad kohaliku tasandi korralduse pea kõikides aspektides.

Lääne-Harju rohevalla eesmärgiks seatud mudel oleks üldpildis rakendatav ka teistes Eesti kohalikes omavalitsustes. Kindlasti tuleks piirkondade põhiselt sisse erinevusi just loodus- ja kultuuri keskkonna omapära arvestades ning sealsete kogukondade jaoks oluliste probleemide baasil. Sarnaste põhimõtete sidumine omavalitsuste töösse, nagu soovib Lääne-Harju vald teha, sõltub suuresti ametnike tahtest ja maailmavaatest ning kogukonnaliikmete ja ettevõtluskeskkonna aktiivsusest.

Kõik kolm Lääne-Harju valla intervjuueeritavat rõhustid, et mudel kannab endas põhimõtet olla avatud “hulljulgetele” ideedele ning katsetustele. Samuti olid kõik arvamusel, et antud mudelit ei saaks eksisteerida juhul, kui kogukonnapoolne initsiatiiv oleks nõrk. See toob esile koostöö olulisuse antud keskkonnapoliitika läbiviimisel. ELi rohepöörde dokumendid on samuti orienteeritud koostöö toimimise vajalikkusele kõikidel tasanditel – EL-ülene, riiklik, kohalik

ja kogukonnatasand, rääkimata muudest toimijatest, nagu näiteks ettevõtjad. Varasemas intervjuus “Rohevälk: Kuidas soodustada kodanike rohepöoret?” on Lääne-Harju vallavanem ning Accelerate Estonia juht Mikk Vainik külalisesinejatena rohepöörde kohta kogemusi ja arvamusi jaganud. Vainiku (2021) sõnul sõltub rohepöörde realiseerimine kohalikul tasandil eelkõige sellest, kus on kõige tugevam kogukond, ettevõtjate punt või mingisugune muu naturaalne eelis, mis võimaldab näiteks energeetikas, ringmajanduses või mistahes rohepöörde aspektis jõuda kiiremini esmaste tulemusteni.

Autori arvates oleks eelnevat arvestades asjakohane tutvustada Lääne-Harju valla kogemust eelkõige Harjumaa Omavalitsuste Liidus (HOL). Harju maakonna arengustrateegia 35+ on kajastatud, et keskkonna osas on fookus rohevõrgustike sidususel, samuti kohaliku ja regionaalse arendusvõimekuse ning koostöö tugevdamisel, toimepiirkondade omavahelise ja piiriülese arenduskoostöö tõhustamisel (HOL, 2019). Kuna tõhusat koostööd peetakse rohepöörde puhul üheks olulisemaks teguriks, oleks mõistlik läbi HOL-i tutvustada Lääne-Harju rohevalla kogemust ka teistele kohalikele omavalitsustele ja püüda leida laiapõhjalisemaid koostööpunkte omavalitsusliiduga.

Samuti on autori arvates rohepöörde kui tervikliku keskkonnapoliitika kujundamisel äärmiselt oluline jätkusuutlikkuse ja läbipaistvuse aspekti tagamine. Seda eelkõige elanike seas usalduse kasvatamiseks ja olukorra paremaks mõistmiseks. Hetkel on Lääne-Harju valla ametlikest dokumentidest keeruline eristada rohevalla kohta eraldi informatsiooni. Küll aga peab töö autor oluliseks, et kui kohalik omavalitsus on võtnud konkreetse valdkonna valla identiteedi oluliseks osaks, võiks ka ametlikes dokumentides, nagu näiteks arengukavas, eelarves ning üldplaneeringus väljendada eraldi rohevalla aspekt. Näiteks ei ole tavakodanikul võimalik vallaelarvet sirvides eristada, milline väljaminek on otseselt seotud rohevalla tegemistega. Vallavolikogu esimees kommenteeris eelarvet järgmiselt: „*Jah see eelarves kuidagi ei kajastu, aga ta on nagu läbiv printsiip, investeringute puhul vähemalt. Ja meil on veel mõned asjad, mis me ka oma valimisprogrammis lubasime, et vähemalt üks avalik hoone aastas läheb päikesepaneelide alla, et me siis jupphaaval liigume sinna, sest see on päris kulukas ja rohkem lihtsalt ei jaksa.*“

Töö autori arvates oleks tarvilik ajakohastada arengukava ja luua sinna eraldi peatükk rohevalla kajastamiseks. Seda põhjusel, et arengukava on kohaliku omavalitsuse oluline strateegiline raamdokument, mille põhjal kujundatakse järgnevate aastate jooksul erinevate valdkondade arengut. Vallavanema ning keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja sõnul on tõenäoline, et 2022.

aasta sügisel, kui vaadatakse iga-aastaselt üle arengukava, lisatakse sinna eraldi peatükk rohevalla kohta.

3.6 Uurimisküsimus 2: kas ja kuidas on rohevalla kujunemisel rakendatud mitmetasandilise valitsetuse kontseptsioon ning kuidas Euroopa Liit, erinevad riiklikud ja mitteriiklikud toimijad panustavad rohevalla idee kujunemisse?

Võimalikud osapooled kaardistati Lääne-Harju valla kodulehel oleva informatsiooni põhjal. Vald on omalt poolt kirja pannud neli osapoolt, milleks on vallavalitsus, kogukond, ettevõtluskeskkond ja koostöövõrgustik. Kuna rohelise valla idee edendamise puhul oli ära mainitud mitu olulist osapoolt, andis see alust mitmetasandilise valitsetuse kontseptsioonile. Koostöökohti ning ülesannete jaotumist horisontaalse ja vertikaalse mõõtme alusel vaadatakse viisil, kus Lääne-Harju vald on rohevalla idee keskne toimija.

3.6.1 Keskvalitsuse roll ja koostöö

2022. aasta aprilli alguses avaldati valitsuse rohepoliitika eksperdirühma poolt koostatud raport, mis annab ülevaate sellest, mida kujutab endast Eestile rohepöörde ning millistele valdkondadele tuleb selle raames Eestis keskenduda. Samuti tehakse raportis ülevaade rohepöörde takistuste ja soovitude kohta.

Intervjuudest Lääne-Harju valla esindajatega selgus, et omavalitsuse jaoks oleks oluline riigi poolt kindel eesmärgistatus, tegevuskava või ülesanded rohepöörde elluviimiseks. Vallavolikogu esimees ilmetas antud mõtet näitega: *“Vastutuse piirid tuleks saada selgemaks. Sest praegu täpselt umbes keegi annab sulle ülesande, et hakka rohepööret tegema - mis ma teen üldse või millest ma alustan? Ta natuke praegu on selline üldise näoline udutamine, et igaüks sisustab seda vastavalt sellele nagu ta tahab.”* Rohepoliitika eksperdirühma aruande järelduses on kirjas, et rohepöörde elluviimiseks tuleb luua tõhus juhtimissüsteem, mis hõlmab tegevuskava, kus on riigile kehtestatud selge vastutus ja kohalikele omavalitsustele konkreetsed ülesanded, sh rahastus nende täitmiseks (Riigikantselei, 2022). Kuna rohepöörde läbiviimise ülesannet KOKS-ist kohalikele omavalitsustele ei leidu, tuleks antud ülesannete täitmisega seotud kulud antud seaduse § 6 lõike 5 alusel kanda riigieelarvesse.

Arvestades, et kohalike omavalitsuste tulubaasid on piiratud, kusjuures enamus kuluosa hõlmab haridus- ja sotsiaalvaldkonda, jääb kohalikele omavalitsustele muudeks investeeringuteks võrdlemisi väike puhver. Kõik intervjueeritavad nõustusid tõsiasjaga, et

rohepöörde läbiviimise suurimaks takistuseks on selle maksumus. Sestap küsiti intervjuude käigus Lääne-Harju valla esindajatelt, kas kohalikele omavalitsustele suurem finants- ja eelarveautonoomia võimaldamine hõlbustaks kohalikul tasandil kiiremat ja tõhusamat rohepöörde läbiviimist.

Vallavolikogu esimees oli küsimusele vastust andes veidi kahtlev: *“Pigem vist võibolla, no vot, et milles see finantsautonoomia väljendub?”* Volikogu esimees lisab, et kui riik taastaks olukorra, kus üksikisiku tulumaksu protsent kohalikus eelarves oleks suurem, siis annaks see omavalitsustele raha juurde tagasi. Ta lisab: *“Väga raske oli seda üle elada, kui järsku 3% tõmmati maha. Ja kui sa võtad selle 10 aasta peale, iga aasta peale 3% *kordab numbrit* need summad mida sa ei saa. Sealhulgas ühtegi ülesannet ei ole ju vähendatud.”*

Vallavanema sõnul suurem finantsautonoomia antud kontekstis oluliselt olukorda ei muudaks. Tema sõnul maksude kogumise puhul tõstetaks lihtsalt kogumissüsteem riigi keskvalitsuse juurest kohalikele omavalitsustele. Tema sõnul on olulised just ELi poolt tulevad rohepoliitika toetussummad. Suure sammu saaks edasi astuda viisil, kus kaardistatakse ära tegevused ja summad, mis nendele kuluvad ja seejärel saadaks rahastus. Vallavanem illustreerib mõtet näitega, kus riik avas meetme kliima- ja energiakavade koostamise toetuseks, mille tegemine maksab ligikaudu 20-30 tuhat eurot. Lääne-Harju vald 2021. aastal toetust ei saanud, sest vallal jäi taotluses midagi puudu. Tema sõnul on vastuoluline, et kui riik tahab, et kohalikud omavalitsused erinevaid strateegiadokumente koostaksid, aga väikeste kirja- ja muude vigade tõttu toetuse taotlus tagasi lükatakse, siis omavalitsused kaotavad jälle aega, et konkreetseid tegevusi läbi viia. Vallavanem on rahastuse osas konkreetne ja arvab, et lihtsam oleks, kui näiteks aastas olekski läbi riigi kindel summa suunatud omavalitsustele, et rohepöört läbi viia. Küll aga peaks rahakasutus olema väga läbipaistev, ära põhjendatud ja tulemused nähtavad, et vältida rohepöörde klausli all olevate investeeringute reaalselt kulumist muudele asjadele.

Keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja vastas küsimusele nõustuvalt: *“Ilmselt küll jah. Ma arvan küll jah, loogiliselt võttes oleks ta küll niimoodi.”* Samas lisas ta: *“Ma arvan, et kõik oleneb sellest, kui palju me suudame välisrahastust juurde tuua, et me kindlasti ise ei suuda kogu rohepöört, sest need on ikkagist väga kallid projektid, kui me räägime elamufondist või ühistranspordi korraldusest ja mingisugustest suurematest investeeringutest mida on vaja nagu teha.”* Tema sõnul suudab väga hästi läbimõeldult vald oma- ja kaasfinantseeringuid teha rohepöördega seotud projektidele praeguste vahenditega, aga see nõuab inimressurssi investeerimist, kes aitaks raha valda tuua ja kogu süsteem tagada. *“Et siin*

on vaja nagu tarku otsuseid ja seda eeltööd, sedasama koostööd, kokkutoomist ja kaasamist selleks, et neid (kortereid, kogukonnad) piisavalt võimestada ja nad suudaksid ise edasi majandada,” lisab osakonna juhataja.

Intervjuude käigus küsiti kõigilt, milline on Lääne-Harju rohevalla koostöö riigipoolsete toimijatega, nagu näiteks ministeeriumid ja nende allasutused.

Volikogu esimehe sõnul on vallal Keskkonnaministeeriumiga koostöö väga hea: *„Kas selle võti olen mina isiklikult või on see koostöö päriselt hea - ma arvan, et olen mina see ühendav lüli, et meil on ilmselt siit see info ja tutvused olemas.”* Vallavolikogu esimees töötab Keskkonnaministeeriumis strateegiajuhina. Tema sõnul otsib vald ise kontakti ministeeriumitega. Volikogu esimehe sõnul ei ole riigi poolt hästi toimivat koostööplatvormi selles valdkonnas, küll aga seisneb Eesti võlu selles, et kuna riik on väike, siis näiteks Majandus- ja Kommunikatsiooni ministeeriumi osakonnajuhatajale otse kirjutades on riigiametnikud üldjuhul valmis kohtuma.

Vallavanema sõnul on riigi poolt kasvanud koostöö tegemise initsiatiiv, mida varem ei olnud. *“Koostöö on pigem niimoodi, et ütleme Keskkonnaministeeriumi ametnikud käivad meil külas, küsivad meilt infot, et mis on need murekohad ja toovad ka meid siis eeskujuks. Ja meie annamegi neile siis sellist aktiivset tagasisidet, millised on siis need väljakutsed mida tuleks lahendada.”* Vallavanema sõnul on riik võtnud nüüdseks suuna sellele, et küsida kohalikult tasandilt, milles probleem seisneb ja näeb, et on hakatud paremini mõtlema sellele, et ei ole mõtet omakeskis midagi valmis mõelda ja seejärel see omavalitsuste õlule lajatada.

Keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja vastas, et keskkonda puudutavatel teematitel püüab vald ise julge olla ja ei looda sellele, et riik tuleks ütlema, kuidas nad edasi peaksid käituma. *“Me teame milline on õigusruum ja me peame tegelikult need lahendused lõpuks ise leidma, olgu see siis jäätmekäitluse küsimus, on ta mingisugune muu energia-kliima teema,”* lisab ta. Osakonna juhataja sõnul ei ole vald pöördunud ministeeriumi poole küsimusega, et kuidas nad peaksid midagi tegema vaid olnud suhtumisega - “selge, saame ise hakkama ja hakkame tegutsema”. Küll aga lisab ta, et kui toimub keskvalitsuse või omavalitsuste liidu poolne sisendi kogumine, on vald alati valmis tegema ettepanekuid, oma kogemusi jagama ja ära kuulama. *“Aga me ei oota kuidagi riiki. Me teame, mis on näiteks jäätmekäitluses, et aastal 2023 on need eesmärgid, 2025 on need eesmärgid - ja siis me peame nagu ise mõtlema,”* lisab osakonna juhataja lõpetuseks.

Intervjuude käigus küsiti kõigilt ka arvamust sellele, kas riigi roll hetkel rohepöörde läbiviimisel on valla esindajate silmis piisavalt efektiivne.

Vallavolikogu esimees puutub Keskkonnaministeeriumis töötamisega rohepöörde keskse koordineerimisega Riigikantselei poolt päris palju kokku. Volikogu esimees ütleb: „*Normaalne segadus tegelikult valitseb, keegi nagu ei tea mis see rohepööre üldse on. Kõik mõtlevad, et see on mingi uus asi, mis just algas, aga tegelikult me oleme ju kogu aeg ressursisäästu, energiaefektiivsuse ja kõige selle poole liikunud, lihtsalt nüüd need tähtajad hakkavad kukkuma nende jäätmete direktiividega seoses [...] ja tulebki tegeleda rutemini.*”

Vallavanema sõnul võiks riigi roll olla efektiivsem. Tema sõnul tegeletakse ministeeriumites erinevate strateegiate ja arengukavade loomisega, kuid omavalitsused ei tule nendega soovitud määral kaasa. Vallavanem ütleb, et väga paljud ametnikud pingutavad tohutult rohepoliitika elluviimise nimel, kuid on ka vastupidiseid näiteid sellele. Vallavanema sõnul saaks riik toimida tõhusamalt koordineerimisel ja talle tundub, et selle poole hetkel ka püüeldakse.

Keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja on arvamusel, et kuigi ta mõistab õigusaktide ja muude dokumentide muutmise keerukust, tuleks riigil paika panna kindlad vastutusala ja eesmärgiselt. Olukorda raskendab tõsiasi, et sellel kõigel on palju osapooli ja komponente, nagu näiteks ELi regulatsioonide ja riigi õigusaktide kooskõlastamine.

Autori arvates aitaks rohepöörde läbiviimisega seotud segadust ja arusaamatusi vähendada keskvalitsuse poolt väljatöötatud juhtimissüsteem ja õigusruumi täiendamine. Kuna rohepöörde elluviimise vastutus lasub EL-i liikmesriikidel, peaks koordineerimisega tegelema keskvalitsus. Ilmselt aitaks antud lähenemine ühtlustada kohalike omavalitsuste tegutsemist rohepöörde raames, sh vähem aktiivsemalt tegutsevatele kohalikele omavalitsustele tekiks õigusliku määratlusega kohustus rohepööret kohalikul tasandil kiiremini ellu viia.

3.6.2 Lääne-Harju valla roll

Intervjuude vastuste põhjal selgus, et kuigi rohevalla idee kasvas välja kogukonna liikumisest, on intervjuueeritavate sõnul tänaseks põhifookus rohevalla eestvedamises nihkunud just vallavalitsusele. Seda ilmestab tõsiasi, et kogukonnal puuduvad vajalikud ressursid kogu rohevalla idee eestvedamiseks. Vallavalitsuse siseselt on moodustatud töörühm, kuhu kuuluvad erinevate osakondade ametnikud, kellel on huvi ja tahtmist kaasa aidata rohevalla

tegemistele. Töörühm töötab vallavalitsuse sisese mitteavaliku tööplaani järgi, kus liikmetel on kindlad ülesanded, mille üle vastutatakse.

Vallavolikogu esimehe sõnul on rohevalla idee tänaseks integreeritud arengukavasse. Volikogu esimees on strateegiate ja erinevate arengudokumentide loomise osas omavalitsustasandil pisut skeptilisel arvamusel: *“Nad kipuvad pigem jääma ikkagi paberiks liiga palju. Et sellest peab saama töödokument, muidu ei ole mõtet seda teha.”* Energia- ja kliimakava loomist peavad kõik intervjuueeritavad muuseas vajalikuks ja leiavad, et selles peaksid olema kajastatud kõik rohevalla jaoks olulised eesmärgid. Vallavanem sõnab samuti, et arengudokumentide koostamise puhul jääb praktilisest poolest tihti puudu, mistõttu ei ole nad nendele erilist rõhku pööranud.

Vallavanema sõnul ei tähenda valla ametnikest koosneva töörühma olemasolu, et kõik valla töötajad oleksid väga meelestatud rohepöörde temaatikaga kaasa tulema. Teadlikkuse tõstmisega tuleb vallavanema sõnul tegeleda ka vallavalitsuses, mitte ainult elanike seas. Vallavanema sõnul on nad teinud väga palju selgitustööd oma ametnike seas ja on saanud õppetunni, et ei tasu eeldada, et kui ise ollakse roheliselt mõtestatud, siis kõik ümberringi tulevad sellega automaatselt kaasa.

Keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja sõnul tahetakse vallas, et rohevalda kajastataks kõigis olulistes valla õigusaktides ja dokumentides, nagu näiteks arengukavas ja üldplaneeringus. Lääne-Harju valla üldplaneeringus ja ruumilises arengus arvestatakse juba rohevalla põhimõtetega.

3.6.3 Kogukonna roll ja koostöö

Kogukond on rohevalla idee algatajaks, mistõttu on nende roll rohevalla edendamisel väga suure osakaaluga. Seega saab öelda, et rohevalla puhul rakendatakse mõlemat poliitika kujundamise rakendusviisi - ülalt alla ja alt üles. Kogukonna poolt tulev sisend on näide alt üles lähenemisest. Kogukonna poolt hallatud rohelise valla kodulehel on kirjas, et rohelise valla tegevustel on otsene seos Euroopa rohelise kokkuleppega (Rohevald, kuupäev puudub). Kuna rohevald kannab endas rohepöördega seonduvat eesmärki, kannab see endas ka ülalt alla lähenemisviisi, mis tuleb ELi tasandilt.

Vallavolikogu esimees nimetab kogukonnapoolseid tegevusi “pehmeteks tegevusteks”: *“Meil oligi selline kokkulepe, et nemad tegelevad pigem selliste pehmemate tegevustega, nagu näiteks sellised erinevad koolitused ja praktikumid ja infopäevade korraldamine, kuhu siis meie (vald) panustame rahaliselt või tuleb rääkima mingi ekspert.”* Volikogu esimehe sõnul on kogukond võtnud kitsama sihtgrupi, kelle seas nad soovivad teadlikkust kasvatada. Kogukond on viimasel ajal tegelenud ringmajanduse projektide, Targa Valiku praktikumi korraldamise ja permakultuuri aedadega.

Vallavanem toob kogukonnapoolse tegevusena välja toiduringluskappide avamise, kus kogukonna eestvedaja planeeris kapile rahastuse ja muu vajaliku. Toidukappide abil püütakse vähendada toiduraiskamisega seonduvat probleemi, mis on ka Euroopa rohelise kokkuleppe üks olulistest valdkondadest, millele tuleb rõhku pöörata.

Keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja sõnul toimub rohevalla eestvedamine paralleelselt kogukonna vabatahtlike ja vallavalitsuse vahel. Ülesanded on aga selgelt piiritletud vastavalt võimaluste piires: *“Nemad praegu tegelevad kõige rohkem toidu päästmise projektide ja kogukonna energia projektidega. Et nende suund ongi rohkem kogukonna orienteeritud ja meie vaatame siis just vallavalitsuse tasandilt, et mis on õigusruum, mis on meie enda projektid ja kuidas me saame haakida nad sinna kogukonnaga kaasa ja vastupidi.”* Üldised põhisuunad on vallavalitsusel ja kogukonna esindajatel teada, kuid kord kvartalis saadakse kokku ning tehakse ülevaade toimunud ja plaanitavast. Kogukonnad on osakonna juhataja sõnul tegelenud valdavalt teadlikkuse tõstmise seminaridega ja algatasid toiduringluskapi, mis on saanud palju positiivset tagasisidet valla elanike poolt ning nüüdseks on vallas juba 3 taolist pilootkappi. Ka vald finantseeris omalt poolt kappide valmimist.

Kogukonna mõiste on hajuv, kuid selleks võib nimetada konkreetse ajaloolise valla elanikke, kes on aktiivsemad ja võtavad ühiskondlikust elust osa (Laanet, kuupäev puudub). Samuti kuuluvad noored kogukonna hulka ning kuna tulevikus on noorsugu poliitika kujundajateks ja otsustajateks, otsustas töö autor uurida Lääne-Harju valla noorsoo teadlikkust, viies läbi küsimustiku Paldiski Ühisgümnaasiumi 10.-12. klassi õpilaste seas, kus õpivad koos nii eesti kui ka vene keelt emakeelena kõnelevad noored. Tegemist on valla ainsa gümnaasiumiga ning seal käib noori valla erinevatest asustusüksustest. Küsimustiku läbiviimise ajendiks oli rohevalla eestvedajate eesmärk tõsta rohevalla kaudu oma elanike teadlikkust.

Küsimustikule vastas 48 õpilast 74-st, mis on ligikaudu 65% Paldiski Ühisgümnaasiumi 10.-12. klassides käivatest õpilastest. Sektordiagrammist 1 on näha, et üle kolmveerandi õpilastest

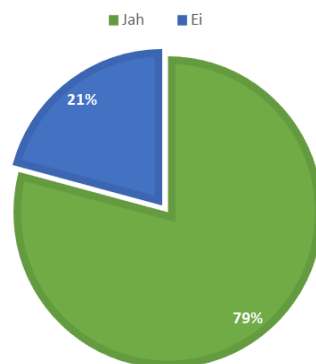
on teadlik, et rohevald eksisteerib. Sektordiagramm 2 kajastab õpilaste olulisuse jagunemist 1-5 skaalal, kus 5 - väga oluline ning 1 - ei ole üldse oluline. Üle poole õpilastest peab rohepöört võrdlemisi oluliseks. Lääne-Harju vallavanem, vallavolikogu esimees ning keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja olid tagasisidega noorte teadlikkuse kohta üpris rahul. Vallavolikogu esimehe sõnul on noored kindlasti üheks olulisemaks sihtrühmaks teadlikkuse tõstmise projektide planeerimisel, sest noorte tulevik sõltub praegu tehtavatest tegudest. Üldpildis peab üle poole noortest rohepöört oluliseks ning veidi alla poole vastanutest on neutraalsel seisukohal.

Noored saavad enim rohepöörde kohta informatsiooni erinevatest sotsiaalmeedia kanalitest. Teiseks olulisemaks allikaks on muud meediakanalid, nagu televisioon ja ajakirjandus.

Rohevallaga seonduvalt meenus viiendikule vastanutest Teeme Ära talgud. Samuti mainiti valla elanike teadlikkuse tõstmist keskkonnatemaatil, toiduringluskappe, tuuleenergia tootmist jpm.

Sektordiagramm 1. Paldiski Ühisgümnaasiumi noorte teadlikkus rohevalla olemasolust.

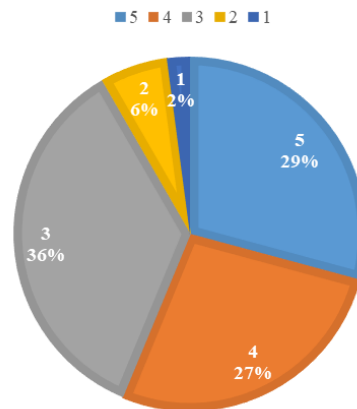
**KAS OLETE TEADLIK, ET LÄÄNE-HARJU
VALD ON NIMETANUD END ROHEVALLAKS?**

Allikas: autori koostatud

Sektordiagramm 2. Paldiski Ühisgümnaasiumi noorte hinnang rohepöörde olulisusele.

ÕPILASTE HINNANG ROHEPÖÖRDE OLULISUSELE

Allikas: autori koostatud

Autori arvates on Lääne-Harju vald nutikalt lahendanud kogukonna ja vallavahelise koostöö koordineerimist kogukonnakomisjoni loomisega. Kogukonnakomisjoni ülesanne on valla eri piirkondade kogukondade tegevusele, infovahetusele, sotsiaalsele ja majanduslikule arengule kaasaaitamine koostöös vallavalitsusega (Lääne-Harju vald, kuupäev puudub). Varasemas Siseministeeriumi poolt läbiviidud intervjuus vallavanema ja kogukonnapoolse esindajaga selgub, et lisaks eelmainitud tegevustele on kogukonnakomisjonil ka oluline roll valla õigusaktide konsulteerimisel, kus suurema avaliku huviga dokumentidele saavad komisjoniliikmed teha ettepanekuid ning üldjuhul võtab vallavalitsus neid arvesse (Lauri, 2021).

3.6.4 Ettevõtluskeskkonna roll ja koostöö

Kaardistamaks ettevõtjatepoolset panust Lääne-Harju rohevallas mitmetasandilise valitsetuse aspektis, viidi läbi küsimustik, millele vastas kolm Lääne-Harju vallas asuvat ettevõtet. Küsimustiku eesmärgiks oli saada ülevaade ettevõtjate suhtumisest rohepöördesse, nendepoolsest panusest rohevalla edendamisse, võimalike vallapoolsete stiimulite olemasolust ning ettevõtjate vaatest koostööle rohevalla raames. Küsimustikule vastasid Alexela Logistics AS, CRONIMET Nordic ja Eesti Kalatootjate Keskühistu, kellele kuulub kalajahu ja -õli tootmistehas Paldiskis.

Küsimustikule vastanud ettevõtete arvu vähesust mõjutasid tõenäoliselt pikaajaliselt kestnud koroonakriis ja alanud sõda Ukrainas, mis on ettevõtjad pannud täbarasse olukorda ja suunanud tähelepanu ellujäämisega seotud tegevustele.

Küsimustiku vastuseid on põimitud intervjuude käigus välja koorunud vallajuhtide poolse nägemusega ettevõtluskeskkonnaga koostööst, et kujuneks välja terviklik arusaam koostöö toimimisest rohevalla raames.

Küsimustikust selgus, et kaks ettevõtet kolmest peavad rohepööret väga oluliseks ning üks ettevõtte pigem oluliseks. Vastanud ettevõtted peavad rohepöörde läbiviimisel kõige olulisemateks toimijateks kõiki tasandeid - keskvalitsust, kohalikke omavalitsusi, ettevõtluskeskkonda, kogukonda ja inimest kui üksikindiviidi ennast. Ainult üks ettevõtte hindas inimese rolli ja panust rohepöörde läbiviimisel olulisuse skaalal pigem oluliseks.

Ettevõtted on rohepöörde realiseerimise kõige tõenäolisemateks takistuseks kohalikul tasandil välja toonud kolm eri aspekti. Nendeks on rohepöörde realiseerimise maksumus, inimeste hoiakute ja käitumisharjumuste muutmine ning ühe ettevõtte jaoks on suurimaks väljakutseks leida mõistliku hinnatasemega kättesaadav soojusenergia.

Inimeste hoiakute ja käitumisharjumuste muutmisega seonduvat raskust ilmestab töö autori arvates ka tõsiasi, et Eestis on levinud lisaks eesti keelele paljude elanike seas emakeelena ka vene keel. See raskendab elanike teadlikkuse kasvatamist praktikas päris suurel määral, sest elanikkonnani on keerulisem jõuda. Volikogu esimehe sõnul on venekeelne elanikkond valla jaoks keeruline sihtgrupp: „*Nad on mõnevõrra teistsuguste käitumisharjumustega ja infot neile on oluliselt vähem nii riigiülelset kui ka omavalitsuse siseselt.*“ Volikogu esimehe ja vallavanema sõnul on vald teadlikult tegelenud selle probleemiga, kuid kõike olulist informatsiooni ei ole võimalik kakskeelselt avaldada.

Küsitlusest selgub, et ettevõtluskeskkonna jaoks Lääne-Harju vallas stiimuleid rohepöördesse panustamiseks otseselt puuduvad. Alexela Logistics AS on negatiivse stiimulina välja toonud traditsioonilistest allikatest toodetud energia kallinemise, mis ei ole valla tegevustest tingitud olukorraga. CRONIMET Nordic on stiimuliks toonud seisukoha, et kuna nende puhul on tegemist ringmajandus ettevõttega, on neil ka otsene kohus olla teenäitajaks selles valdkonnas. Selles osas vallaga ühisosa taaskord puudub. Paldiski kalajahu ja -õlitehas tõi välja, et kuna ettevõtte majandustegevus ei ole vallaga otseselt seotud, siis ei oota nad ka vallalt mingisuguseid stiimuleid.

Vallavanem nendib, et vald on stiimulite osas väga selgelt üldjuhul eemale hoidnud. Tema arust ei saa ettevõtjad jäätma lootma sellele, et keegi neid toetama hakkab, sealhulgas kohalik omavalitsus. Tema sõnul on vallal ettevõtjatega lahkkelisid olnud stiimulite osas päris mitmel korral. Vallavanem meenutab: “Mulle kunagi president Kersti Kaljulaid ütles väga selgelt - ta käis siin (vallas) kohtumisel ettevõtjate ja volikogu liikmetega. Siis ta ütles väga selgelt, et need on kuidagi kaks täiesti erinevat maailma. Et kui sa oled ettevõtja, siis sa tegeled ise oma ettevõtte arendamisega, ja ära oota, et nüüd omavalitsus, kellel see raha tuleb nagunii raskelt, peab hakkama sind veel nüüd toetama.” Seega vallavanema sõnul nemad boonuste ja stiimulite pakkumisega ei ole tegelenud, küll aga on neil võimalus ettevõtjaid positiivse näitena välja tuua avalikes ettekannetes ning kajastada nende tegevusi.

Keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja sõnul on ettevõtted stiimulina küsinud valla käest rohevalla määrgist. Küll aga ei ole vald tema sõnul selle ideega edasi läinud, sest ettevõtete reaalsel keskkonnasõbralikku käitumist on raske kontrollida: *“See on üks selline, nagu tarbijale suunatud valideerimise variant eksle, et ma saan nüüd määrgise, panen ukse peale ja ütlen et, kõik on väga äge, et ma olen rohevalla ettevõte.”* Osakonna juhataja sõnul võib valla poolseks stiimuliks lugeda just avatud mõttelaadiga suhtumist, et vald ei ütle resoluutselt ettevõtluse arendamisega seotud problemaatika üles kerkimisel ettevõtetele ei, vaid tahavad leida võimalusi, kuidas rohevalla kontekstis mingeid ettevõtluse teemasid siiski arendada.

Ettevõtetele paluti nimetada, mida peaks Lääne-Harju rohevald tegema, et motiveerida ettevõtjaid keskkonnasäästlikumaid tootmisviise kasutama ja vähendama oma tegevuste keskkonnamõju. Üks ettevõtte pidas oluliseks informatsiooni jagamist, koolitamist ja selgete sõnumite edastamist. Eesti Kalatootjate Ühistu esindaja nentis, et eelkõige on ettevõtluse rohestamine seotud riigi majandus- ja keskkonnapoliitikaga, vähemalt nende sektoris. Viimaks mainiti ka, et võttes arvesse valla rahalisi võimalusi ei saa vald toetada keskkonnasäästlike projektide omapoolset rahastamist, vaid vald toetab ettevõtjaid vastavalt oma võimalustele. Vallavanema sõnul kaasatakse ja teavitatakse täna valla territooriumil olevaid ettevõtteid, et nemad oma tegevuse võimalikult keskkonnasäästlikuks muudaksid.

Ettevõtete esindajad tõid nendepoolsete võimalike panustena rohevalla idee edendamisse välja erinevaid võimalusi. Alexela Logistics ASi otsene panus rohevalda on päikesepaneelide elektriijaama väljaehitamine. CRONIMET Nordic tõi välja oma tegudega eeskujuks olemise ja kogemuse jagamise. Samuti toodi välja, et otsesem mõju on järjest suurema tähelepanu

pööramine negatiivsete keskkonnamõjude edasisele vähendamisele, mis puudutab vee- ja õhusaastet.

Kaardistamaks koostööd Lääne-Harju rohevalla ja ettevõtluskeskkonna vahel paluti ettevõtetal kirjeldada koostöö olemust. Üks ettevõtte jäi koostöö kirjeldamisel napolisõnaliseks, kuid hindas koostööd rahuldavaks. Ühe ettevõtte sõnul pole nad rohevalla ja rohepöördega seonduvas valdkonnas veel koostööd teinud. Koostöö mõttes on ühe ettevõtte jaoks oluline just infovoog, millele on kaasa aidanud Paldiski Ettevõtjate Liidu poolt korraldatav iga-aastane konverents “Teistmoodi Paldiski”, kus on kontsentreeritult kättesaadav väga mahukas info rohepöörde osas.

Valla esindajate poolt tagasiside ettevõtluskeskkonnaga koostöö tegemisel rohevalla raames jäi autori arvates samuti üldpildis üsna tagasihoidlikuks.

Vallavolikogu esimees nendib, et ettevõtjaid ja nendega seotud rohestamist reguleerib suures plaanis riik. Tema sõnul on vald omalt poolt ettevõtjaid sõbralikult survestanud panustama mingitesse roheettevõtmistesse või siis muudesse elukeskkonda rikastavasse investeringutesse. Samuti toetavad ettevõtted iga-aastaselt toimuvat „Teistmoodi Paldiski“ konverentsi, mida volikogu esimees nimetab suureks teadlikkuse tõstmise kampaaniaks ja ka tähelepanu tõmbamiseks.

Ettevõtluskeskkonnaga seotud väljakutsetele lahenduste leidmisel peab vallavanem oluliseks vahetoimijaks Paldiski Ettevõtjate Liitu, läbi mille toimub valdavas osas ettevõtluskeskkonnaga suhtlus ja infovahetus. Vallavanem nendib, et rohetemaatikal on ettevõtjate seas nii häid kui halbu näiteid, sest ka ettevõtja jaoks on see suur kulu, et oma ettevõttesiseseid tegevusi keskkonnasäästlikumalt läbi viia. Vallavanema sõnul on ettevõtjatega antud probleemidele lahenduste leidmine raskem, sest ärimaailmas on raha teenimine väikeste investeringutega kõige tähtsam ning rohepöörde juurde kuuluvad investeringud on nende jaoks täiendavad kulud, mistõttu vanemast põlvkonnast ettevõtjad ei pruugi selle temaatikaga üldse haakudagi. Küll aga vald omalt poolt saab vallavanema sõnul olla eeskujuks, suunanäitajaks, kuid ka survestajaks. Teadaolevate rikkumiste puhul, mida toime pannakse, vald reageerib ja neile ei vaadata läbi sõrmede.

Keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja lisab, et üldjuhul on keskkonnasaastega seonduv väga standardiseeritud ja normeeritud ning reeglina ettevõtted ise jälgivad oma ressursikasutust, sest suurem tarbimine või saastev tootmine on ettevõtetele endile kulukam.

Selleks, et ettevõtluse arendamisel rohevalla identiteet ei kannataks, on vallavolikogu esimehe sõnul kõige aluseks ruumiline planeerimine valla üldplaneeringu kaudu. Tema sõnul eksisteerib igat laadi tootmisharusid, mis on keskkonna vaates äärmiselt kasulikud, aga silmale vaatamiseks üpris inetud või elanike jaoks ebamugavusi tekitavad. Seega tuleks edaspidi ettevõtluse puhul hästi kalkuleeritult planeerida tootmis- ja elamurajoone.

Kuna üldplaneering on valla jaoks kõige pikema ajalooga dokument, on oluline, et selles kajastuksid rohevalla põhimõtted. Keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja sõnul on samuti uue üldplaneeringu lähteseisukohtades välja toodud rohevalla üldpõhimõtted. Samuti nendib vallavanem, et uute investorite huviorbiiti langemisel küsib vallavalitsus alati rohevalla jaoks olulisi küsimusi: *“Kui nad siia laua taha tulevad siis küsin neilt, et milline see teie tegevus on, milline saab olema teie panus tagasi kogukonda, milline on see keskkonna käitumine teie ettevõttes. On olnud juhuseid ka, kus me oleme, mingi investor on tulnud ja ei lähe kokku meie plaanidega rohevalla raames ja siis me koostöö jääbki katki, mis on täiesti okei.”*

Töö autor peab üldise rohepöörde kontekstis ettevõtjatepoolset panust äärmiselt oluliseks. Peamiselt seetõttu, et suur osa kliimaga seonduvaid murekohti on tihedalt põimitud tööstuse ja tarbimisega. Seetõttu võiks rohevalla koostöös olla kaasatud rohkem vallas resideeruvaid ettevõtjaid. Koostöö all peab töö autor silmas süstemaatilist kaasamist sarnaselt, nagu tehakse kogukonnaliikmetega. Autori arvates on intervjueeritavate poolt välja pakutud rohevalla märgis positiivseks stiimuliks ja motivaatoriks ettevõtetele oma keskkonnasäästlik käitumine üle hinnata ja võimalusel viia sisse muudatusi tootmises kui ka kontoris.

Koostöö vähesuse ajendiks on tõenäoliselt ka fakt, et kehtivas õiguskorras ei ole määratletud ettevõtluskeskkonna arendamist kohalike omavalitsuste kohustusliku ülesandena. Eesti IV Omavalitsuspäeva (Pärnus) deklaratsioonis, kus on tehtud põhjalikke ettepanekuid Riigikogule ettevõtluse valdkonnas, on ühe võimaliku lahendusena välja toodud just kehtiva õiguskorra muutmine, mis määratleks ettevõtluskeskkonna ja ettevõtlikkuse motiveeritud arendamise kohalike omavalitsuste ülesandena. (Tallinna Ülikool, Eesti Linnade ja Valdade Liit, Polis MTÜ, 2021). Samuti on moodustatud KOKS muutmise eksperdikomisjon, mis on pidanud oluliseks ettevõtluskeskkonna edendamise lisamist seadusesse kui ühe kohaliku omavalitsuse tegevuse eesmärgina (Rahandusministeerium, 2022).

3.6.5 Koostöövõrgustike roll ja koostöö

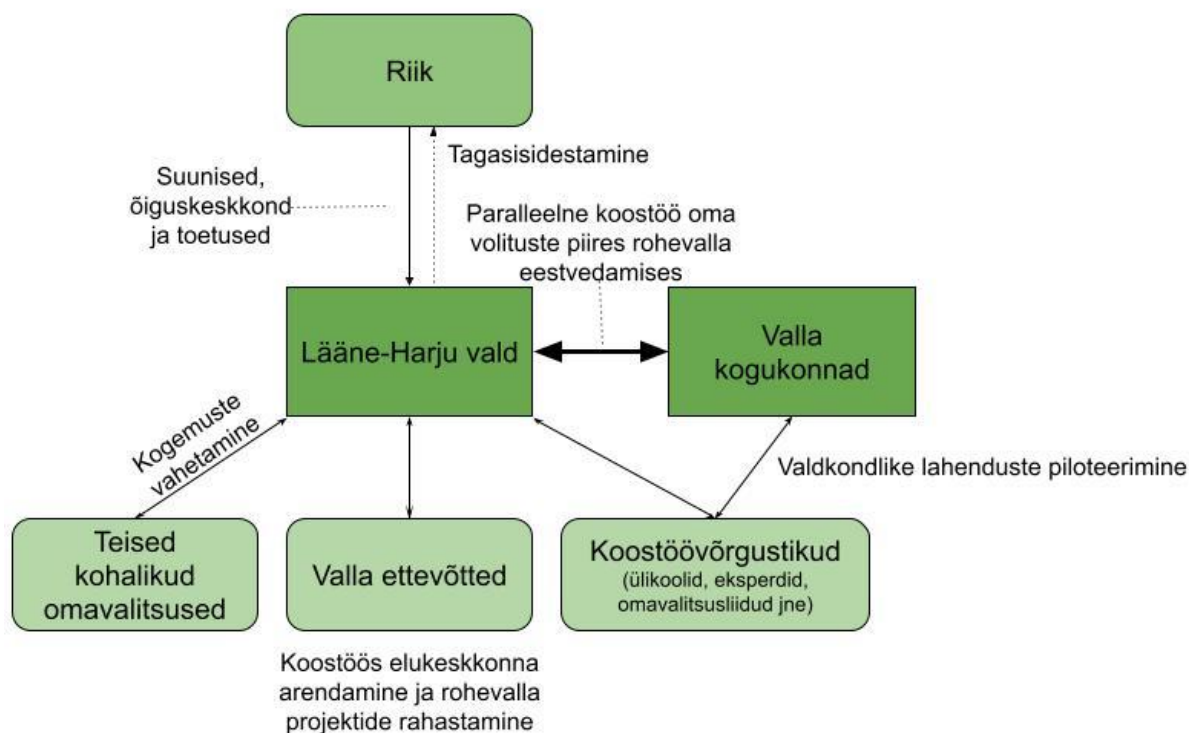
Lääne-Harju valla kodulehele on rohevalla idee arendamise osapoolte juurde kirjutatud, et koostöövõrgustiku toel saab vahetada kogemusi ja piloteerida valdkondlike lahendusi.

Vallavanema sõnul on rohevalla eestvedamiseks loodud valdkonniti töörühmad. Töörühmades tegutsevad eksperdid, ettevõtjad ja aktiivsed kogukonnaliikmed. Samuti kinnitab vallavanem mitteformaalse koostöö olemasolu keskkonna valdkonna nõunike ja spetsialistide seas Harjumaa omavalitsustes. Tema sõnul on kaugemad omavalitsused väljaspool Harjumaad rohkem huvitunud rohevalla tegemistest: *“Veel on see, et mitmed omavalitsused tulevad meile siia just tutvuma meie rohevalla mõtteviisiga või selle mudeliga, et kuidas me seda asja siin teeme.”* Vallavanema sõnul toimub lähedalasuvate omavalitsustega pigem konkurents ja võidujooksmine. Samuti on neil hetkel rahastuse ootel 3-4 projekti, kuhu on kaasatud ka Tallinna Ülikool ja Tallinna Tehnikaülikool.

Keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja sõnul on tekkinud keskkonna valdkonna nõunike ja spetsialistide Harjumaa-ülene mitteformaalne koostöö. Koostöö sai alguse Lääne-Harjumaa omavalitsustega: *“Meil oli Harku, Lääne-Harju, Saue ja Saku vallad, et alguses oli sellise väikese rühmaga,”* nüüd on liitunud ka Viimsi, Rae ja Kohila vallad. *“Ja siis me teatud regulaarsusega saame kokku - arutame keskkonna valdkonna teemasid, vahetame omavahel praktikaid ja nõu ja suhtleme. Et see on kindlasti just meie keskkonna inimeste suureks toeks, et sa tead, et teised on samamoodi hädas oma mingite teemadega,”* lisab ta. Samuti aitas rohevalla algusperioodil neid palju koostööplatvorm Rohetiiger, läbi mille sai vald palju kontakte ning praegu akadeemia programmis osalevad omavalitsused on samuti Lääne-Harju valla poole pöördunud ja nõu küsinud. Tema sõnul tuleb palju projektialgatusi ja pakkumisi koostööd teha.

Empiirilise informatsiooni baasil lõi töö autor illustreeriva joonise, mõistmaks, millised tasandid rohevalla arendamisel rolli mängivad ja kuidas omavahel vertikaalse ja horisontaalse mõõtme alusel suhestuvad.

Joonis 2. Lääne-Harju rohevalla oluliste toimijate vertikaalne ja horisontaalne suhestumine mitmetasandilise valitsetuse kontseptsiooni alusel.

Allikas: Autori koostatud

Kõikidelt intervjuueritavatel küsiti lõpus, kas nad peavad mõistlikuks mitmetasandilise valitsetuse efektiivsemat rakendamist just rohepöörde raames.

Vallavolikogu esimehe meelest võiks mitmetasandilise valitsetus toimida efektiivsemalt. Küll peab ta selle eelduseks aga kokkulepitud rollijaotust, mis praegusel hetkel pole rohepöörde elluviimise kontekstis tema meelest kõige selgemalt välja kujunenud.

Vallavanem arvab, et koostööd võiks tõepoolest rohkem olla. Ta toob välja, et tema arvates ei ole rohepöörde hetkel näiteks omavalitsusliitude põhiprioriteediks, mistõttu sealt poolt on keeruline koostöökohti leida. Vallavanem väidab, et kui minna näiteks Eesti Linnade ja Valdade Liidu (ELVL) mõne liikme jutule mõne uudse ideega, siis neid see väga ei motiveeri. Keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja arvas, et riigipoolset kindlat eesmärgisulgust oleks tarvis, sest hetkel on rohepöörde justkui riigi poolt korraldatav "pehme" asi.

Horisontaalselt on võim jaotunud otsuste vastuvõtmisel ja tegevustel rohevalla raames vallavalitsuse ja kogukonna esindajate vahel. Lääne-Harju valla esindajate sõnul ei saaks

rohevalda sellisel kujul, nagu see täna on, eksisteerida ilma kogukonna abita. Antud mõte kinnitab varasemat Accelerate Estonia juhi Mikk Vainiku (2021) öeldut, et rohepöörde läheb kiiremini ja tõhusamalt läbi nendes omavalitsustes, kus tegutsevad aktiivsed kogukonnad. Valla esindajate sõnul on suurem raskuskese nihkunud tänaseks vallavalitsusele, sest kohalikul omavalitsusel on rohkem ressursse ja platvorme rohevalla ideede realiseerimiseks. Vallavalitsuses töötab rohevalla töögrupp, kellel on asutusesisene tööplaan kindlate eesmärkide saavutamiseks. Kogukonna sisend antud otsuste vastuvõtmisel on jätkuvalt olulise tähtsusega ning kord kvartalis toimuvad ühiskohtumised, et kaardistada hetkeolukorda ja tulevikuplaane. Kogukond tegeleb paralleelselt erinevate teadlikkuse tõstmise seminaride korraldamisega, toiduraiskamise vähendamise ja muude elanike seas keskkonnateadlikkust tõstvate tegevustega.

Vertikaalselt peaks rohepöörde läbiviimiseks kohalikul tasandil õiguslikud suunised tulema kõrgemalt valitsemistasandilt, milleks on riigi keskvalitsus ja sellest omakorda kõrgemal EL, millest rohepöörde läbiviimise initsiatiiv alguse sai Euroopa roheline kokkuleppe alusel. Samuti õiguskeskkond, millest rohevalla eestvedajad lähtuvad jäätmekäitluses ja muus sarnases, on paika pandud riigi poolt ja kooskõlas ELi normide ja direktiividega. Keskvalitsuse ja omavalitsuse vahel on intervjuude põhjal ka mõningast koostööd, kus intervjueeritavate sõnul on viimasel ajal hakanud toimuma intensiivsem kogemuste ja tagasiside jagamine riigiasutustele, kelle huviorbiidis on kohalike omavalitsuste võimalikud murekohad ja läbi nende võimalike lahenduste piloteerimine. Riigipoolset suurenevat rohepöörde läbiviimise initsiatiivi näitab ka valitsuse juhtkomisjoni ja ekspertrühma loomine, kelle ülesandeks on Eestis rohepöört eest vedada. Hetkel on valla esindajate sõnul peamiseks probleemiks kohalikul tasandil rohepöörde läbiviimisel riigipoolne puudulik konkreetne eesmärgistatus kohalikele omavalitsustele ja vähene rahastus kiiremate investeeringute jaoks. Vallavolikogu esimehe sõnul valitseb suurem segadus ka riigiasutustes rohepöörde mõistmisel.

Lääne-Harju vallavalitsus ning kogukonna eestvedajad teevad mõlemad koostööd erinevate koostööplatvormidega, kuhu kuuluvad lisaks ka erinevad ülikoolid, millest on moodustunud keeruline läbipõimitud koostöövõrgustik. Samuti on vald loonud koostööpunkte rohevallast huvi tundvate kohalike omavalitsustega, kellega vahetatakse kogemusi ja tehakse katsetusi erinevates valdkondades. Näiteks on Lääne-Harju vallal Tori vallaga koostöö keskkonna kommunikatsioonisõnumite loomises. Koostöö teiste kohalike omavalitsustega on üldjuhul

parem kaugemal asuvate valdade ja linnadega, sest naaberomavalitsuste vahel toimuks justkui võidujooks ja konkurents.

Ettevõtluskeskkonna puhul on erinevaid väljakutseid, millele tuleb rohevallas tähelepanu pöörata. Ettevõtteid reguleerib üldpildis riik ja rohepöörde initsiatiivil on vallal vähe sõnaõigust, küll aga on vallal siiski mõningaid koostöövõimalusi oma haldusterritooriumile jäävate ettevõtetega. Ettevõtluskeskkonnaga koostöös on vald jäänud stiimulite ja toetuste osas tagasihoidlikuks. Vald on omalt poolt igakülgsest valmis tegema teavitustööd ja näitama oma valla keskkonnasõbralikke ettevõtteid heas valguses. Omalt poolt ootab vald, et ettevõtjad panustaksid rohevalla ettevõtmistesse viisil, mis oleks kasulik elanike elukeskkonna parandamisel. Valla esindajate sõnul saab edukalt ettevõtlust arendada, ilma, et rohevalla identiteet saaks kannatada. Selle aluseks on hästi läbimõeldud ruumiline planeerimine läbi üld- ja detailplaneeringute ning uutele huvi tundvatele ettevõtjatele rohevalla põhimõtete tutvustamine, millega ettevõtted peaksid arvestama.

Järeldusena intervjuudest, küsimustikest ja kvalitatiivsest sisuanalüüsist saadud informatsiooni põhjal rohevalla näitel mitmetasandilise valitsetuse kontseptsioon toimib. Tüpoloogia alusel saaks antud näite liigitada II tüüpi mitmetasandilise valitsetuse alla. Antud tüüpi puhul on selge hierarhilise võimu vahekordade asemel erinevate institutsioonide ja muude osalejate vastastikuse mõju tõttu selged hierarhilised vahekorrad hägused (Saito-Jensen, 2015). Kaasatud on ka erinevad koostööplatvormid, läbi mille on tekkinud laiapõhjaline koostöövõrgustik. Antud tüüpi ilmestab ka asjaolu, et riigi keskvalitsuselt pole tulnud veel konkreetseid õiguslikult määratletud suuniseid ja vastutusalasid erinevatele osapooltele, st pole loodud tõhusat juhtimissüsteemi (Riigikantselei, 2022). Hetkel on vald tegutsenud enesekorraldusõiguse põhimõttel oma haldusterritooriumile jäävate probleemidega, mille on tõstatanud kogukond. Vald on toetunud oma tegevustes kohaliku omavalitsuse põhimõttele, milleks on kohaliku elu küsimuste iseseisev ja lõplik otsustamine ja korraldamine (KOKS § 3 lg 1).

Keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja nimetaks tekkinud olukorda koosvalitsemiseks, mis annab erinevatele institutsioonidele ning valitsusvälistele toimijatele meetmed selleks, et kindlatele probleemidele läheneda koostöös (Suve, 2016). Ka koosvalitsemise puhul tekib erinevaid läbipõimitud võrgustikke, mis on eesmärgistatud kindla probleemi lahendamisele.

Kõik intervjueritavad arvasid, et antud kontekstis võiks mitmetasandiline valitsetus veel paremini toimida. Koostöö ettevõtjate, kogukonna ning koostöövõrgustikuga on Lääne-Harju rohevallal võrdlemisi hea, kuid riigi keskvalitsusega tehtav koostöö on jäänud tagasihoidlikuks. Nimelt puuduvad valla esindajate arvates riigi poolt konkreetne eesmärgiseltus, rollijaotus ja vastutuste piirid. Samuti keskenduvad vallavanema sõnul omavalitsusliitude põhiprioriteetid teistele valdkondadele, mistõttu on ka nendega keerulisem koostöökohti leida rohevalla raames.

KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Bakalaureusetöö “Mitmetasandilise valitsetuse rakendamine rohevalla omavalitsusmudeli loomisel Lääne-Harju valla näitel” eesmärgiks oli analüüsida, mida kujutab endast Lääne-Harju valla kui rohevalla eesmärgiks seatud inimsõbraliku, säästliku ja nutika korraldusega omavalitsusmudel ning kas ja kuidas antud mudelit saaksid rakendada ka teised Eesti omavalitsused. Samuti, kas ja kuidas toimib mitmetasandilise valitsetuse kontseptsioon rohevalla näitel erinevate riiklike ja mitteriiklike toimijate vahel. Uurimisküsimustele vastuste saamiseks viis töö autor läbi intervjuud Lääne-Harju valla vallavolikogu esimehe, vallavanema ning keskkonna- ja ehitusosakonna juhatajaga. Samuti viidi läbi küsimustikud ettevõtete ja Paldiski Ühisgümnaasiumi 10.-12. klassi õpilaste seas, et uurida võimalikke arusaami ja teadlikkust. Töö empiirilist sisu ilmestati intervjuudest saadud tsitaatidega ning mõlemad uurimisküsimused said vastused.

Rohepöörde läbiviimise eesmärk on ELi liikmesriikidele Euroopa kliimamäärusega kindlaks määratud. ELi rohepoliitika eesmärgiks Euroopa roheline kokkuleppe alusel on aastaks 2050. aastaks minimaliseerida kasvuhoonegaaside netoheide ja haakida majanduskasv lahti ressursikasutusest (Euroopa Komisjon, 2019). Lääne-Harju vald on võtnud suuna olla piloot rohevald ning lähtub täna oma tegevustes keskkonnasäästlikkuse põhimõtetest. Rohevalla idee sai alguse rohujuuretasandilt, kogukonna algatusest. Tegemist on seega alt üles lähteviisi kasutamisega, kus kogukonnal on oluline roll rohevalla kujunemisel. Valla esindajate jaoks tähendab rohevald suuremat teadlikkuse tõstmise projekti ning eelduste loomist hoopis millekski suuremaks, kus looduskeskkonna heaolu tervikuna on osa laiast süsteemist, mitte midagi eraldiseisvat.

Järgnevalt on esitatud töö sissejuhatuses tõstatatud uurimisküsimused ja nende lühivastused.

Mida kujutab endast Lääne-Harju rohevalla eesmärgiks seatud inimsõbraliku, säästliku ja nutika elukorraldusega omavalitsuse mudel. Kas ja kuidas antud mudelit saaksid rakendada ka teised kohalikud omavalitsused?

Lääne-Harju vallavalitsus on rohevalla raames seadnud suuremaks eesmärgiks inimsõbraliku, nutika ja säästliku korraldusega omavalitsusmudeli loomise. Analüüsi tulemusel selgus, et eesmärgistatud mudel hõlmab endas mitmeid valdkondi, millele tuleb rohevallas tähelepanu

pöörata. Kodulehel leiduval skeemil on välja toodud teadlikult arendatud elukeskkonna loomine, keskkonnateadlik käitumine, kaasav valitsemine, vajaduspõhised ja kättesaadavad teenused jpm. Vallavolikogu esimees, vallavanem ning keskkonna- ja ehitusosakonna juhataja iseloomustasid mudeli olemust erinevate näidete alusel, mille põhjal töö autor lõi mudeli olemust iseloomustava tabeli.

Mudeli üldiseks eesmärgiks on teadlikkuse tõstmine loodus- ja kultuuriväärtuste osas igal tasandil. Paldiski Ühisgümnaasiumi 10.-12. klasside küsimustikust selgus, et ligi 80% vastanutest on kursis, et Lääne-Harju vald on end rohevallaks nimetanud ja üle poole vastanutest peab rohepööret väga oluliseks. Valla esindajad hindasid õpilaste küsimustikust tulnud tagasisidet väga rahuldavaks, sest noored on üks nende oluline sihtgrupp, kelle seas teadlikkust tõsta ja hetkeolukord on nende jaoks muljetavaldav.

Juhtimine toimiks edasi täna kasutusel oleva kabinetimudeli alusel vallavolikogu ja vallavalitsuse näol. Poliitika kujundamine toimuks vallavolikogu koalitsioonis ja vallavalitsuses, kus otsuste tegemisel on olulise sisendina kaasatud kogukonna esindajate arvamust. Seega toimuks poliitika kujundamisel suurenenud osakaaluga alt üles lähenemist.

Kuna kogukonna arvamus on oluline, saab sidet kodanikega hinnata tugevaks, sest toimib võimalikult laialdane kaasamine ja arvamuskorje. Kaasav valitsemine on ka valla kodulehel kirja pandud üks valdkondadest, mida rohevalla raames tuleb silmas pidada.

Järelevalve kogukonna esindajate tegevusele on mudeli järgi mõõdukas, sest tegevused on üldjuhul kooskõlastatud vallavalitsusega. Kogukonnale jäetakse otsustusruum ise valida, millistel teemadel elanikke informeeritakse või milliseid keskkonda puudutavaid probleeme lahendatakse oma võimaluste ulatuses. Mudeli oluliseks aspektiks on koostöö, kus toimub kogemuste jagamine ja võimalike lahenduste piloteerimine teiste kohalike omavalitsuste, ettevõtluskeskkonna ja erinevate koostööplatvormidega.

Inimsõbralikkus tähendab mudelis eelkõige seda, et avalike teenuste väljatöötamiseks saadakse sisendit valla elanikelt. Kõik valdkonnad, millega rohevallas tegeletakse, peavad sisaldama kasutegurit inimeste elukeskkonnale.

Säästlikkus väljendub kõigis valla tegevustes, alates teenuste välja töötamisest, keskkonnasõbralikest hangetest kuni omavalitsuse enda eeskujuni välja.

Nutikuse all on mõeldud avatust kõikvõimalikele innovatiivsetele lahendustele, kus valla poolt pakutavad teenused on välja töötatud parimatele võimalikele tehnoloogiatele ja korraldusviisidele.

Lääne-Harju rohevalla eesmärgiks seatud mudel oleks üldpildis rakendatav ka teistes Eesti kohalikes omavalitsustes. Kindlasti tuleks piirkondade põhiselt sisse erinevusi just loodus- ja

kultuuri keskkonna omapära arvestades ning sealsete kogukondade jaoks oluliste probleemide baasil. Sarnaste põhimõtete sidumine kohalike omavalitsuste töösse, nagu soovib Lääne-Harju vald teha, sõltub suuresti poliitika kujundajate tahtest ja aktiivsusest ning ametnike tööst. Väga oluline on samuti kogukonnaliikmete ja ettevõtluskeskkonna aktiivsus. Valla esindajate sõnul ei saaks rohevalla eksisteerida täna sellisel kujul, kui kogukonnaliikmed oleksid passiivsed toimijad.

Kas ja kuidas on rohevalla kujunemisel rakendatud mitmetasandilise valitsetuse kontseptsioon ning kuidas Euroopa Liit, erinevad riiklikud ja mitteriiklikud toimijad panustavad rohevalla idee kujunemisse?

Kuna Lääne-Harju rohevalla edendamisel on väga palju erinevaid toimijaid ja tasandeid, andis see alust mitmetasandilise valitsetuse kontseptsioonile. Sestap tahtis töö autor välja selgitada, milline on erinevate osapoolte vaheline koostöö ja kuidas konkreetset keskkonnapoliitikat kujundatakse.

Analüüsi tulemusel selgus, et rohevalla puhul saab rääkida mitmetasandilise valitsetuse II tüübist, mille puhul on selge hierarhilise võimu vahetõrgete asemel erinevate institutsioonide ja muude osalejate vastastikuse mõju tõttu selged hierarhilised vahetõrgete hägused. Samuti on tekkinud laiapõhjaline koostöövõrgustik, mis on rohevalla edendamisel väga olulise tähtsusega.

Tööst selgus, et rohevalla veavad horisontaalselt oma volituste ulatuses eest vallavalitsus ja kogukonna esindajad. Intervjuudest koorus välja, et valla esindajate sõnul on raskuskese tänaseks vallavalitsusele laskunud, kuna omavalitsusel on rohkem ressursse ja platvorme, et rohevalla eesmärgi täide viia. Oluliste otsuste tegemisel on valla esindajate sõnul kogukonna arvamus siiski väga oluliseks sisendiks. Kogukond tegeleb teadlikkuse tõstmise seminaride ja muud valla elanike huvitavate temadega, nagu näiteks toidu säästmise projektid.

Vertikaalselt peaks rohevalla õigusruumiga seonduv tulema riigi ja ELi tasandilt, kust rohepöörde initsiatiiv esmalt alguse on saanud. Täna pole riigi poolt sätestatud konkreetset vastutust hõlmavat rollijaotust ja eesmärgisulgus on valla esindajate sõnul konarlik. 2022. aasta aprilli alguses ilmunud Vabariigi Valitsuse poolt loodud rohepöörde ekspertrühma raportis toodi soovitusena välja luua tõhus juhtimissüsteem rohepoliitika elluviimiseks. Koostöö teiste riigiasutustega rohevalla raames on valla esindajate sõnul ajapaiku paranenud.

Vallavalitsus ja kogukond teevad mõlemad koostööd erinevate koostööplatvormidega, millest on moodustunud läbipõimitud koostöövõrgustik. Koostöövõrgustikku kuuluvad teised

kohalikud omavalitsused, ülikoolid, teadlased, ettevõtjad ja eksperdid. Läbi koostöövõrgustiku on võimalik kogemusi vahetada ja koostöös piloteerida võimalikke valdkondlikke lahendusi. Ettevõtluskeskkonnaga koostöös on mitmeid väljakutseid, millele tuleb keskkonna heaolu silmas pidades lahendusi leida. Ettevõtlust reguleerib valdavas osas riik, kuid vallas on mõningal määral võimalik suunata ettevõtteid oma tarbimist ja tootmist keskkonna säästlikumaks muuta. Vald on omalt poolt igakülselt valmis tegema teavitustööd ja näitama oma valla keskkonnasõbralikke ettevõtteid heas valguses. Omalt poolt ootab vald, et ettevõtjad panustaksid rohevalla ettevõtmistesse viisil, mis annaks midagi kogukonnale tagasi elukeskkonna väärtuse tõstmise näol.

Olulise järelalusena peab töö autor Lääne-Harju rohevalla kogemuse põhjal just keskvalitsuse poolse tõhusama koordineerimise välja töötamist. Olukorra jätkusuutlikkuse tagamiseks tuleks kehtivas õigusruumis teha muudatusi vastutuse ja rollijaotuse tagamiseks rohepöörde kontekstis olulistele osapooltele. Sellest tulenev eesmärgiselt annaks olulise tõuke ja uue hingamise kliimanetraalse ja keskkonnasõbraliku Eesti kujundamisel. Sellega seonduvalt on oluline luua tõhus ja toimiv koostööplatvorm keskvalitsuse ja kohalike omavalitsuste vaheliseks teabevahetuseks ja tagasisidestamiseks.

Samuti on oluline omavalitsustasandil igakülselt toetada kogukondade ja ettevõtluskeskkonna tegutsemist ja kaasata neid võimalikult laiapõhjaliselt lahenduste väljatöötamises, sest Lääne-Harju rohevald on ehtne näide sellest, et rohepöoret ainult omakeskis ei ole võimalik läbi viia, kuna tegemist on niivõrd mitmetahulise probleemiga.

Autori meelest on rohepöörde läbiviimisel oluline ametnike ja muude tähtsate osapoolte keskkonnateadlikkuse tõstmine läbi täienduskoolituste võimendamise. Üheks näiteks antud mõttele oli intervjuu käigus Lääne-Harju vallavanema väljaöeldu, et kuigi valla eesmärgiks on teadlikkuse tõstmine elanike ja ettevõtjate seas, tuleb seda teha ka vallavalitsuse siseselt. Antud mõtet kinnitab ka 2021. aasta Harjumaa Omavalitsuspäeva deklaratsioon. Täienduskoolituste kaudu oleks võimalik ülikoolidega koostöös suurendada teaduspõhisuse osakaalu tuleviku Eesti poliitikakujundamises.

Üldise elanikkonna keskkonnateadliku käitumise parendamiseks tuleks alustada teadlikkuse tõstmisega juba võimalikult varajases eas. Positiivse näitena saab tuua Rohelise kooli programmi, millega on liitunud ka antud uurimistöö raames küsimustikule vastanud Paldiski Ühisgümnaasiumi noored.

UURIMISTÖÖ VÄÄRTUS, PIIRANGUD JA EDASIARENDUSED

Uurimistö väärtus seisneb autori arvates selle uudsuses, sest töö autorile teadaolevalt ei ole varasemalt Eesti kohalike omavalitsuste kogemusi rohepöördega seonduvalt põhjalikult uuritud, mis puudutab just erinevate tasandite ja toimijatevahelist koostööd ning korralduslikku aspekti. Töö analüüsi tulemusel kujundati Lääne-Harju valla esindajate poolt saadud sisendi põhjal inimsõbraliku, nutika ja säästliku omavalitsusmudeli olemus, mille põhimõtteid saaksid ka teised Eesti kohalikud omavalitsused oma haldusterritooriumitel rakendada. Samuti arvab autor, et töö kajastab üldpildis väga akuutset teemat.

Autor näeb antud töö metodoloogilise ja analüütilise piiranguna kogukonnapoolse sisendi puudumist intervjuude näol, mille kaudu oleks võinud avalduda mõningaid olulise tähtsusega detaile, kuid töö mahtu arvestades ei olnud intervjuude tegemine võimalik. Samuti arvab autor, et ettevõtjatele suunatud küsimustiku asemel oleks võinud kaaluda vastuste mitmekesisuse tagamiseks intervjuude läbiviimist, kuid maailmas valitseva olukorra tõttu otsustas autor ettevõtjate jaoks aja kokkuhoiu mõttes küsimustiku kasuks.

Töö autor kaalus alguses empiirikas võrdlusena sisse tuua ka mõne teise kohaliku omavalitsuse, näiteks Toila valla seoses õiglase üleminekuga Ida-Virumaal. Otsuse keskenduda ühele omavalitsusele pani paika bakalaureusetöö sisu mahu piirang.

Antud temaatikat oleks kindlasti huvitav edasi uurida ka teiste omavalitsuste näidete sisse toomisel, kes on aktiivsemalt tegelenud rohepöörde elluviimisega enda haldusterritooriumitel. Töö teoreetiline aspekt oleks võimalikuks aluseks uuringutele teiste kohalike omavalitsuste seas, mille alusel saaks võrrelda kohalike omavalitsuste kogemusi. Tulemuste põhjal oleks võimalik välja selgitada parimad võimalikud viisid rohepöörde läbiviimiseks kohalikul tasandil, sealhulgas võimalikud takistavad tegurid ja lahendused.

Antud temaatika vajaks autori arvates edasiarendust just ELVL-is ja HOL-is, mis on olulised toimijad Eesti kohalike omavalitsuste huvide esindamisel riigisisestel kui ka rahvusvaheliselt. ELVL kohalike omavalitsuste huvide esindajana võiks autori arvates tõstatada kohalikul tasandil rohepöörde läbiviimisega seotud murekohad läbirääkimistel Vabariigi Valitsusega, mis toimuvad iga-aastaselt. Lääne-Harju rohevalla esindajate sõnul on koostöö tugevdamine äärmiselt oluline ja annab alust võimalike läbirääkimiste vajadusele edaspidiseks. Koostöös kliimaprobleemidega võitlemine on äärmiselt keerukas protsess ning seejuures tuleks arvestada

erinevate aspektide põhjalikuma analüüsiga, mis puudutab näiteks õiguslikku korraldust ja võimalikku finantseerimist.

Autori arvates oleks teaduspõhisuse suurendamiseks oluline kaasata rohkem ülikoole keskkonna valdkonna väljakutsetele optimaalsete lahenduste leidmisel. Võimalikud riigipoolsed strateegiad ja arengukavad võimalike lahenduste ja rohepöörde eesmärkide saavutamise jaoks on olulised, kuid reaalsete praktiliste kogemuste alusel oleks kõige parem hinnata rohepöörde praktilist realiseerumist kohalikes omavalitsustes.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Bache, I. & Flinders, M. V. (2004). Themes and issues in multi-level governance. Multi-level Governance. Oxford: Oxford University Press, pp 1-11.
2. Cairney, P. (2016). The Politics of Evidence-based Policymaking (EBPM). London: Palgrave Pivot.
3. Clark, G. L. (1984). A Theory of Local Autonomy. Annals of the Association of American Geographers. Vol. 74, No. 2, pp. 195-208. Abingdon: Taylor & Francis.
4. Eesti Vabariigi Põhiseadus. (RT 1992, 26, 349; RT I, 15.05.2015, 2) Võrgulehel <https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002> (20.03.2022)
5. Eesti Vabariigi Põhiseadus: kommenteeritud väljaanne: XIV peatükk, § 154. (2020). Võrgulehel https://pohiseadus.ee/sisu/3639/paragrahv_154 (20.02.2022)
6. Euroopa kohaliku omavalitsuse harta. (RT II 1994, 26, 95) Võrgulehel <https://www.riigiteataja.ee/akt/13104622> (20.02.2022)
7. Euroopa Komisjon. (2019). Euroopa roheline kokkulepe. Võrgulehel <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN> (20.02.2022)
8. Euroopa Nõukogu. (2016). Euroopa kohalike omavalitsuste Harta. Võrgulehel <https://rm.coe.int/the-congress-booklet-european-charter-of-local-self-government-estonia/168098bbaa> (20.02.2022)
9. EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) 2021/1119, millega kehtestatakse kliimaneutraalsuse saavutamise raamistik ning muudetakse määruseid (EÜ) nr 401/2009 ja (EL) 2018/1999 (Euroopa kliimamäärus). Euroopa Liidu Teataja L 243/1 30.06.2021. Võrgulehel <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021R1119&from=EN> (22.02.2022)
10. Harjumaa Omavalitsuspäeva deklaratsioon. (2021). Täienduskoolitus ja tasemeõpe ning nutikas kohalik omavalitsus. Võrgulehel <https://www.rae.ee/documents/823250/3926706/HOP+2021+deklaratsioon.pdf/aaaa1bc4-68a7-4825-8ded-a600af41c477> (28.04.2022)
11. Harjumaa Omavalitsuste Liit. (2019). Harju maakonna arengustrateegia 35+. Võrgulehel

https://www.hol.ee/docs/file/harju%20strat%20muudetud%2025_11_18.pdf

(28.04.2022)

12. Hooghe, L. & Marks, G. (2020). A postfunctionalist theory of multilevel governance. *The British Journal of Politics and International Relations*.
13. Hooghe, L., & Marks, G. (2009). A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus. *British Journal of Political Science*, 39(1), 1-23.
14. Jänicke, M. (2015). Multi-level governance: possible horizontal and vertical interactions. Võrgulehel https://www.researchgate.net/figure/Multi-level-governance-possible-horizontal-and-vertical-interactions_fig2_282188892 (28.03.2022)
15. Kalev, L. (2008). Mitmetasandilise valitsemise võimalused Eesti kohaliku omavalitsuse õiguslikul korraldamisel. RiTo 17. Tallinn: Riigikogu Toimetised. Võrgulehel <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2016/02/Mitmetasandilise-valitsemise-v%C3%B5imalused-Eesti-kohaliku-omavalitsuse-%C3%B5iguslikul-korraldamisel.pdf> (28.03.2022)
16. Keskkonnaministeerium. (2022). Keskkonnaministeeriumi kodulehekül. Rahvusvaheline aruandlus. Võrgulehel <https://envir.ee/kliima/kliima/rahvusvaheline-aruandlus> (22.02.2022)
17. Keuffer, N. (2016). Local Autonomy, a Multifaceted Concept: How to define it, How to Measure it and How to Create a Comparative Local Autonomy Index?
18. Kohalike maksude seadus (RT I 1994, 68, 1169; RT I, 07.06.2013, 5). Võrgulehel <https://www.riigiteataja.ee/akt/KoMS> (23.02.2022)
19. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. (RT I 1993, 37, 558; RT I, 25.06.2021, 8). Võrgulehel <https://www.riigiteataja.ee/akt/KOKS> (23.02.2022)
20. Koontz, M. & Newig, J. (2014). From Planning to Implementation: Top-Down and Bottom-Up Approaches for Collaborative Watershed Management. *Policy Studies Journal*, Volume 42, Issue 4, pp 416-442.
21. Lääne, S., Mäeltsemees, S., Olle, V. (2021). Local Self-Government in Europe. *Local Self-Government in Estonia* (pp. 121-172). Maribor: Institute for Local Self-Government Maribor.
22. Lääne, S., Olle, V., Jürgenson, K., Mäeltsemees, S. (2018). Kohaliku omavalitsuse õigusruumi taastamisest, arengust ning autonoomiast ja haldusreformist. *Eesti Kohalik Omavalitsus ja Liidud* 100, lk 133-155.

23. Lääne-Harju vald. (2022). Lääne-Harju valla kodulehekülg. Roheline vald. Võrgulehel <https://laaneharju.ee/roheline-vald1> (19.02.2022)
24. Lääne-Harju vald. (Kuupäev puudub). Lääne-Harju valla kodulehekülg. Ettevõtlus. Võrgulehel <https://laaneharju.ee/ettevotlus> (19.02.2022)
25. Lääne-Harju vald. (Kuupäev puudub). Lääne-Harju valla kodulehekülg. Kogukonnakomisjon. Võrgulehel <https://laaneharju.ee/kogukonnakomisjon> (28.03.2022)
26. Lääne-Harju vald. (Kuupäev puudub). Lääne-Harju valla kodulehekülg. Sümbolika. Võrgulehel <https://laaneharju.ee/sumboolika> (19.02.2022)
27. Lääne-Harju vald. (Kuupäev puudub). Lääne-Harju valla kodulehekülg. Tutvustus ja asukoht. Võrgulehel <https://laaneharju.ee/tutvustus-ja-asukoht1> (19.02.2022)
28. Laanet, K. (2021). Haldusreformi esimesed tibud. Saaremaa, Muhu, Ruhnu ja väikesaarte kogemuse varal. Eesti Omavalituspäev. Ajaloost sündinud – teel tulevikku, lk 61.
29. Ladner, A. & Keuffer, N. (2021). Creating an index of local autonomy – theoretical, conceptual, and empirical issues. *Regional & Federal Studies*, 31:2, 209-234.
30. Ladner, A., Keuffer, N., Baldersheim, H., Hlepas, N., Swianiewicz, P., Steyvers & K., Navarro, C. (2019). *Patterns of local autonomy in Europe*. Cham: Palgrave Macmillan.
31. Lauri, M. (2021). Siseministeeriumi dokument. Lääne-Harju vald.
32. Marks, G. (1993). Structural policy and multi-level governance in the EC. Võrgulehel <https://garymarks.web.unc.edu/wp-content/uploads/sites/13018/2016/09/marks-Structural-Policy-and-Multilevel-Governance.pdf> (28.03.2022).
33. Õiguskantsler. (2016). Arvamus haldusasjas nr 3-3-1-48-16. Kohalike maksude seaduse § 10 lõike 4 vastavus põhiseadusele. Võrgulehel https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/Kohalike%20maksude%20seaduse%20%C2%A7%2010%20%C3%B5ike%204%20vastavus%20p%C3%B5hiseadusele.pdf (23.03.2022)
34. Paldiski Ettevõtjate Liit. (Kuupäev puudub). Paldiski Ettevõtjate Liidu kodulehekülg. Võrgulehel <https://investinpaldiski.ee/> (21.02.2022)
35. Pariisi kokkulepe. (2015). RT II, 01.11.2016, 3. Võrgulehel <https://www.riigiteataja.ee/akt/201112016003> (21.02.2022)
36. Peters, G. B. (2017). What is so wicked about wicked problems? A conceptual analysis and a research program. *Policy and Society*: volume 36, issue 3, pp 385–396.

37. Piattoni, S. (2009). Multi-level Governance: a Historical and Conceptual Analysis. *Journal of European Integration*, 31:2, 163-180. Routledge: Taylor and Francis Group.
38. Pülzl, H. & Treib, O. (2007). *Implementing Public Policy. Handbook of Public Policy Analysis*. Abingdon: Routledge.
39. Rahandusministeeriumi seaduseelnõu. (2022). Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seadus. Võrgulehel <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/54e751f5-962c-4b78-839f-9e75ada8056d#C4vr8Rku> (28.04.2022)
40. Riigikantselei. (2022). Rohepoliitika ekspertiirühma raport.
41. Riigikogu kodulehekül. (2021). Riigikogu kiitis heaks 2022. aasta riigieelarve. Võrgulehel: <https://www.riigikogu.ee/pressiteated/taiskogu/riigikogu-kiitis-heaks-2022-aasta-riigieelarve/> (23.02.2022)
42. Riigikogu. (2021) Strateegia "Eesti 2035" üldosa.
43. Riigikohtu 19. aprill 2005 otsus nr 3-4-1-1-05, p 17 ja 18. Võrgulehel <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=3-4-1-1-05> (23.03.2022)
44. Saito-Jensen, M. (2015). *Multilevel governance theory. Theories and Methods for the Study of Multi-Level Environmental Governance*. Bogor, Indonesia: CIFOR.
45. Sootla, G., Kalev, L., Kattai, K. (2021). Alt üles ja ülalt alla lähenemise suhestumine. Avalik poliitika II. Avaliku poliitika väljaarendamine ja elluviimine, lk 298. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
46. Sootla, G., Kalev, L., Kattai, K. (2021). Avalik poliitika I. Avaliku poliitika kujundamise protsess. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
47. Sootla, G., Sepp, T. & Kattai, K. (2021). Ekspertarvamus rahandusministeeriumile. Erinevate kohaliku omavalitsuse juhtimismudelite rakendamise ja kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses reguleerimise võimalused. Võrgulehel https://omavalitsus.fin.ee/static/sites/5/2021/02/KOV_juhtimine_ekspertarvamus_fina_l_24.01.2021.pdf (28.03.2022)
48. Stang, G. & Ujvari, B. (2015). Climate change as a 'wicked problem'. European Union Institute for Security Studies. Võrgulehel https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Alert_52_Climate_change.pdf (15.04.2022)
49. Statistikaamet. (Kuupäev puudub). Statistikaameti kodulehekül. Lääne-Harju vald. Võrgulehel <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/piirkonnad/harju-maakond/laane-harju-vald> (22.02.2022)

50. Stephenson, P. (2013). Twenty years of multi-level governance: ‘Where Does It Come From? What Is It? Where Is It Going?’. *Journal of European Public Policy*, 20:6, 817-837.
51. Stubbs, P. (2005). Stretching Concepts Too Far? Multi-Level Governance, Policy Transfer and the Politics of Scale in South East Europe. *Southeast European Politics* Vol. VI, No. 2, pp. 66 - 87.
52. Suve, P. (2012). Koosvalitsemine politseivaldkonnas. RiTo 26. Tallinn: Riigikogu Toimetised. Võrgulehel <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2016/02/Koosvalitsemine-politseivaldkonnas-Priit-Suve.pdf> (08.04.2022)
53. Tallinna Ülikool, Eesti Linnade ja Valdade Liit, Polis MTÜ. (2021). Eesti IV Omavalitsuspäev Pärnus. Haridus, teadus ja ettevõtlus – tee tulevikku. Ettepanekud. Kogumik 2021: Eesti Omavalitsuspäev. Ajaloost sündinud – teel tulevikku, lk 401.
54. Tulumaksuseadus (RT I 1999, 101, 903; RT I, 05.04.2022, 5) Võrgulehel <https://www.riigiteataja.ee/akt/122122021041?leiaKehtiv> (23.02.2022)
55. United Nations. (Kuupäev puudub). The Paris Agreement. Võrgulehel <https://www.un.org/en/climatechange/paris-agreement> (21.02.2022).
56. Vabariigi Valitsus. (2021). Valitsus otsustas moodustada rohepoliitika juhtkomisjoni. Võrgulehel <https://www.valitsus.ee/uudised/valitsus-otsustas-moodustada-rohepoliitika-juhtkomisjoni> (24.03.22)
57. Vabariigi Valitsus. (2022). Rohepööre. Võrgulehel <https://www.valitsus.ee/valitsuse-eesmargid-ja-tegevused/rohepoliitika> (24.03.2022)
58. Video 1. (2021). Rohevälk: Kuidas soodustada kodanike rohepööret? Võrgulehel https://www.youtube.com/watch?v=x2r_rug09E&ab_channel=Energia%C3%BChistu (24.03.2022)
59. Yankelovich, D. (2014). *Wicked Problems, Workable Solutions: Lessons from a Public Life*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.